

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOSOFICKÁ

Learning Teaching - metody výuky pro začínajícího učitele angličtiny na základní škole s důrazem na výuku slovní zásoby a komunikačních dovedností.

Doplňující pedagogické studium 2023

Vedoucí práce:

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Vypracovala:

Ing. Hana Bernardová

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 16.3.2023

Ing. Hana Bernardová

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala panu prof. PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc. za vedení závěrečné práce a za jeho moudrý pedagogický i lidsky laskavý projev, který do určité míry přispěl ke komentářům některých kapitol této práce.

Zároveň děkuji mému muži a dětem za poskytnutý prostor pro psaní tohoto textu.

ANOTACE

Práce je komentovaným překladem vybraných kapitol z knihy Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching (autor Jim Scrivener) z angličtiny do českého jazyka. K překladu byly vybrány kapitoly, které autorka považuje za přínosné pro začínající učitele angličtiny na základní škole. Kapitoly se věnují vymezení pojmu učitele, zamyšlením nad rozdílem mezi učením se a vyučováním, dále strukturou vyučovací hodiny anglického jazyka. Praktickými příklady z praxe jsou doplněny kapitoly výuky slovní zásoby a komunikace. Autorka vymezuje rozdíly ve výuce angličtiny u žáků na 1. a 2. stupni základní školy. Vybrané kapitoly jsou doplněny komentářem autorky s ohledem na její praktické zkušenosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

angličtina, výuka, učení, slovní zásoba, komunikace, 1. stupeň, 2. stupeň

TITLE

Learning Teaching – teaching methods for beginning English teachers with emphasis on vocabulary and communication skills

ANNOTATION

This work is an annotated translation of selected chapters from the book Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching (by Jim Scrivener) from English into Czech. The chapters were chosen for translation because the author considers them to be inspiring for beginning teachers of English in primary school. The chapters are devoted to defining the concept of a teacher, reflecting on the difference between learning and teaching, and the structure of the English language lesson. Chapters on teaching vocabulary and communication are supplemented with practical examples from practice. The author defines the differences in teaching English to pupils at lower, middle and higher primary. Selected chapters are supplemented by the author's commentary in the light of her practical experience.

KEY WORDS

English, teaching, learning, vocabulary, communication, lower primary, middle primary, higher primary

OBSAH

SEZNAM OBRÁZKŮ	8
SEZNAM ZKRATEK	9
TERMINOLOGIE	10
ÚVOD	11
1 ÚVODNÍ SLOVO KE 3. VYDÁNÍ PUBLIKACE LEARNING TEACHING	12
2 LEARNING TEACHING: ZAČÍNÁME S VÝUKOU	14
2.1 KDO JE UČITELEM?	14
2.2 DŮLEŽITOST SOUZNĚNÍ	15
2.3 RESPEKT, EMPATIE A AUTENTIČNOST	16
2.4 VÝUKA A UČENÍ	18
3 LEARNING TEACHING: PRVNÍ LEKCE – RADY A STRATEGIE	24
3.1 KLÍČOVÉ RADY PŘI PLÁNOVÁNÍ PRVNÍ HODINY	24
3.2 KLÍČOVÉ RADY PŘI ZAHÁJENÍ VÝUKY.....	27
3.3 KLÍČOVÉ RADY, JAK ZAČÍT LÉPE UČIT (JAKMILE JSTE ABSOLVOVALI NĚKOLIK PRVNÍCH HODIN) 30	
4 LEARNING TEACHING: SLOVNÍ ZÁSoba	32
4.1 PREZENTACE NOVÉ SLOVNÍ ZÁSoby	32
4.2 PROCVIČOVÁNÍ SLOVNÍ ZÁSoby.....	35
5 LEARNING TEACHING: KOMUNIKAČNÍ AKTIVITY	42
5.1 NĚKTERÉ BĚŽNÉ KOMUNIKAČNÍ AKTIVITY	43
6 LEARNING TEACHING: VÝUKA RŮZNÝCH VĚKOVÝCH SKUPIN	47
6.1 MLADÍ STUDENTI	47
6.1.1 <i>Charakteristiky mladých studentů</i>	47
6.1.2 <i>Předškolní a mladší školní věk</i>	47

6.1.3	<i>Starší školní věk</i>	48
6.2	DOSPÍVAJÍCÍ ŽÁCI (2. STUPEŇ ZŠ A STŘEDNÍ ŠKOLA).....	49
6.2.1	<i>Několik konkrétních nápadů pro třídy dospívajících</i>	50
7	LEARNING TEACHING: DALŠÍ KROKY UČITELE	52
	ZÁVĚR	54
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
	PŘÍLOHY	56

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Vlastnosti vytvářející pozitivní vztah a atmosféru (Scrivener, 2011, str. 16).....	16
Obrázek 2: Cyklus zážitkového učení (Scrivener, 2011, str.19)	18
Obrázek 3: Různá vnímání stejné hodiny (Scrivener, 2011, str. 22).....	21
Obrázek 4: Slovní mapy (Scrivener, 2011, str. 201)	35
Obrázek 5: Aktivita Back to the board - Zpátky k tabuli (Scrivener, 2011, str. 359).....	36
Obrázek 6: Word pools – Slovní hříčky (Scrivener, 2011, str. 361)	37
Obrázek 7: Instant crossword – Okamžitá křížovka (Scrivener, 2011, 361).....	38

SEZNAM ZKRATEK

EAP – English for Academic Purposes

ELT – English Language Teaching

CLIL – Content and Language Integrated Learning

TPR – Total Physical Responce

RVP – Rámcový vzdělávací program

ŠVP – Školní vzdělávací program

ZŠ – základní škola

TERMINOLOGIE

English for Academic Purposes: kurz angličtiny vhodný jako příprava pro studenty odborných škol v anglicky mluvícím prostředí.

English Language Teaching: výuka anglického jazyka

Content and Language Integrated Learning: metoda, jejímž cílem je výuka některého nejazykového všeobecně vzdělávacího předmětu v cizím jazyce (např. matematika, informatika v angličtině, němčině či španělštině).

Total Physical Responce: metoda, která se používá v předškolním věku a na 1.stupni ZŠ. Je založená na podobnosti učení se cizímu jazyku s prvotním osvojováním mateřského jazyka. Žák nemluví, ale reaguje na verbální pokyny učitele neverbálně např. pohybem či kreslením.

Rámcový vzdělávací program: tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání.

Školní vzdělávací program: vymezuje obsah vzdělávání jednotlivých předmětů, je tvořen pedagogickými zaměstnanci každé školy v České republice. Závazným dokumentem pro jeho tvorbu je RVP.

ÚVOD

Řeč provází člověka po celý život. Již v raném dětství se stává hlavním prostředkem ke komunikaci s okolím, slouží jako nástroj k výměně informací, prostřednictvím jazyka lidé budují svou pozici ve společnosti, rozvíjejí a upevňují vzájemné vztahy. Je jasné, že v souvislosti se společenským pokrokem význam řeči narůstá. Vzhledem k ohromnému rozvoji vědy, techniky, dopravy, informačních technologií se stal současný svět tak propojeným, že si lidské počínání v něm bez znalosti cizích jazyků lze jen těžko představit. V tomto ohledu mezi cizími jazyky celosvětově dominuje angličtina.

Učení se cizím jazykům je celkem běžné již u dětí předškolního věku, v rámci základního vzdělávání u nás začíná nejpozději ve třetím ročníku základní školy. Mnoho škol však upřednostňuje zahájení výuky angličtiny již od první třídy. Brzké setkání se s cizím jazykem odlišným od jazyka mateřského má jistě dobrý důvod. Děti tohoto věku mají výbornou schopnost nápodoby, jsou spontánní a přirozeně zvědavé, proto je osvojení si cizího jazyka pro ně přirozenější než pro dospělé jedince. Pro učitele cizích jazyků, vyvstává nelehký úkol dokázat dětem jazyk zprostředkovat tak, aby učení vnímaly jako činnost příjemnou, ale zároveň byl tento proces efektivní.

Pro začínající učitele jsou první hodiny výuky často provázeny strachem a nejistotou, avšak motivace a nadšení pomáhají tyto nepříjemné pocity překonat. Kromě pedagogického vzdělání, sdílení zkušeností s kolegy a vlastních představ o tom, jak by hodiny angličtiny měly v praxi vypadat, jsou cenným zdrojem inspirace knižní publikace, kterých je na trhu nespočet.

V mých pedagogických začátcích velmi oceňuji knihu *Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching*, jejíž autorem je Jim Scrivener, britský učitel a metodik. Kniha byla poprvé vydána v roce 1994, aktualizované 3.vydání je z roku 2011. Jedná se o metodickou knihu pro učitele angličtiny, která poskytuje ucelený přehled postupů výuky a je bohatá na okamžitě použitelné aktivity ve třídě. Do své práce z knihy vybírám kapitoly, které považuji za důležité a inspirující pro začínajícího učitele angličtiny. Překlad kapitol bude doplněn dosavadními zkušenostmi z oblasti výuky slovní zásoby a konverzace u dětí 1. a 2. stupně základní školy. Přála bych si, aby tato závěrečná práce mohla sloužit jako inspirující návod pro začínajícího učitele angličtiny.

1 Úvodní slovo ke 3. vydání publikace Learning Teaching

„Učitel: Ten, kdo veřejně vyučuje.“ (Theodore Roethke)

Tato kniha je určena učitelům jazyků. Většinou je to návod k metodice výuky, která by mohla ve třídě fungovat.

Učíme se učit je kniha, která vám může pomoci naučit se vyučovat efektivněji. Je to také kniha o takovém způsobu výuky, při kterém se zároveň vy učíte. Není to však kniha o správném způsobu výuky. Zatím vskutku neexistuje žádný vědecký základ pro sepsání takového popisu ideální metodiky výuky. Místo toho můžeme pozorovat učitele a žáky při práci a všimnout si strategií a přístupů, které se zdají být přínosnější než jiné, ne nutně proto, abychom je kopírovali, ale abychom si lépe uvědomili, co je možné.

Proces vyučování je v podstatě neustálé zpracovávání možností. V každém okamžiku každé vyučovací hodiny má učitel k dispozici řadu možností; může se rozhodnout, zda bude dělat něco, nebo něco jiného, nebo nebude dělat vůbec nic. Abychom se stali lepším učitelem, je důležité mít na paměti co nejvíce možností. To vám může pomoci vytvořit si vlastní pravidla, co funguje a co ne.

Výuka jazyků probíhá na nejrůznějších místech a v nejrůznějších kontextech, s nejrůznějšími kolegy a žáky, a ať už v této knize popisují cokoli, jsem si jistý, že každý den své učitelské kariéry najdete něco jiného. Z tohoto důvodu vám žádná kniha nemůže definitivně říct, **jak** na to. Můžete získat nápady a návody krok za krokem a trochu inspirace, ale mějte na paměti, že vše, co si přečtete, musí také projít filtrem vašeho vlastního chápání a být prověřeno z hlediska místních podmínek, ve kterých pracujete.

Jim Scrivener

Komentář autorky:

Do ukázky z úvodního slova autora ke knize jsem vybrala dle mého názoru nejdůležitější poselství, které předmluva autora ke 3.vydání přináší. Jako učitelé si nemůžeme myslet, že vystačíme s jedním stylem výuky, s podobnými aktivitami ve všech třídách či pořád stejným přístupem ke studentům. Každý učitel má samozřejmě své charakteristické projevy a oblíbené metody, avšak vzhledem k měnícímu se okolnímu světu se mění i žáci, které učíme. Je třeba inovací ze strany učitelů, je třeba přemýšlet nad novými možnostmi. Myslím, že každý učitel zažil,

že to, co funguje v jedné třídě, se v jiné nedaří. Je to těžké, ale vnímám to jako pozitivum – jako možnost neustálého profesního rozvoje.

Kniha je primárně určena začínajícím učitelům angličtiny, avšak vzhledem k obsahové šíři knihy nabízí mnoho rad a inspirace i pro zkušenější učitele cizích jazyků obecně. Pořadí jednotlivých kapitol odráží pořadí preferencí témat důležitých pro začínající učitele. Od úvodní kapitoly věnované obecnému zamyšlení nad podstatou učení ze strany studentů a vyučování ze strany učitele, dále pak jednotlivým typům aktivit ve třídě při výuce cizích jazyků, uspořádání třídy (např. uspořádání lavic, práce s tabulí, monitoring žáků, způsoby získávání informací od žáků, zadávání pokynů atd.), plánování hodin, vyučování gramatiky, slovní zásoby, konverzace, psaní a čtení, charakteristik jednotlivých skupin studentů (předškolní a školní děti, středoškoláci, dospělí, specificky zaměřené skupiny studentů – obchodní angličtina, EAP, CLIL) či konkrétní prostředky a aktivity využitelné v různých obměnách při výuce (např. kartičky, písně, projekty, hrané scénky atd.). Součástí knihy je DVD s praktickými ukázkami vybraných výukových metod či aktivit zmíněných v knize.

Kniha je psána čtivým až neformálním jazykem, avšak právě tuto stylistiku shledávám inspirující a motivující k tomu dané aktivity v praxi vyzkoušet.

Ve své práci se zaměřím na kapitoly, které považuji za důležité pro začínající učitele, a ze kterých já sama stále čerpám. Úvodní kapitola „Starting out“ obsahuje dle mého názoru tolik významných myšlenek, které bychom jako učitelé měli mít na paměti stále. Autor se v ní zabývá vymezením pojmu učitele cizího jazyka, vzájemným vztahem mezi učitelem a žákem, rozdíly mezi vyučováním a učením se, doporučeními pro první hodiny výuky. Dále bych s pomocí překladu originálního textu chtěla popsat zásady výuky slovní zásoby a konverzace doplněné aktivitami z praxe pro 1. a 2. stupeň základní školy.

Vlastní komentář autorky bude umístěn vždy pod přeloženou kapitolou knihy.

2 Learning Teaching: Začínáme s výukou

2.1 Kdo je učitelem?

Studenti cizích jazyků nepotřebují vždy učitele. Mohou začít se studiem různými způsoby. Někteří se učí sami doma z knih, CD, DVD, elektronických učebnic, počítačových programů apod; jiní tzv. pochytili jazyk v prostředí, kde je jazyk používán (toto je označováno jako ponoření se do jazyka).

Mnoho studentů se samozřejmě učí ve třídách s ostatními studenty a učitelem – ať je to třída, kam se rozhodli docházet (např. v jazykové škole) nebo možná třída, kam docházet museli (např. střední škola). Proces učení se cizímu jazyku bude zahrnovat všechny tři způsoby výuky: samostudium, tzv. nasávání jazyka a práci ve třídě.

Pokud je však možné se úspěšně učit bez učitele, jaký rozdíl v procesu učení má učitel jako takový? Proč někteří lidé platí za to, aby mohli mít učitele? Co od nich studenti očekávají? Pokud výše uvedené shrneme zcela otevřeně, proč jsou tedy učitelé vlastně potřební? Pokud jste (nebo plánujete být učitelem), je důležité zamyslet se nad těmito základními otázkami.

Komentář autorky:

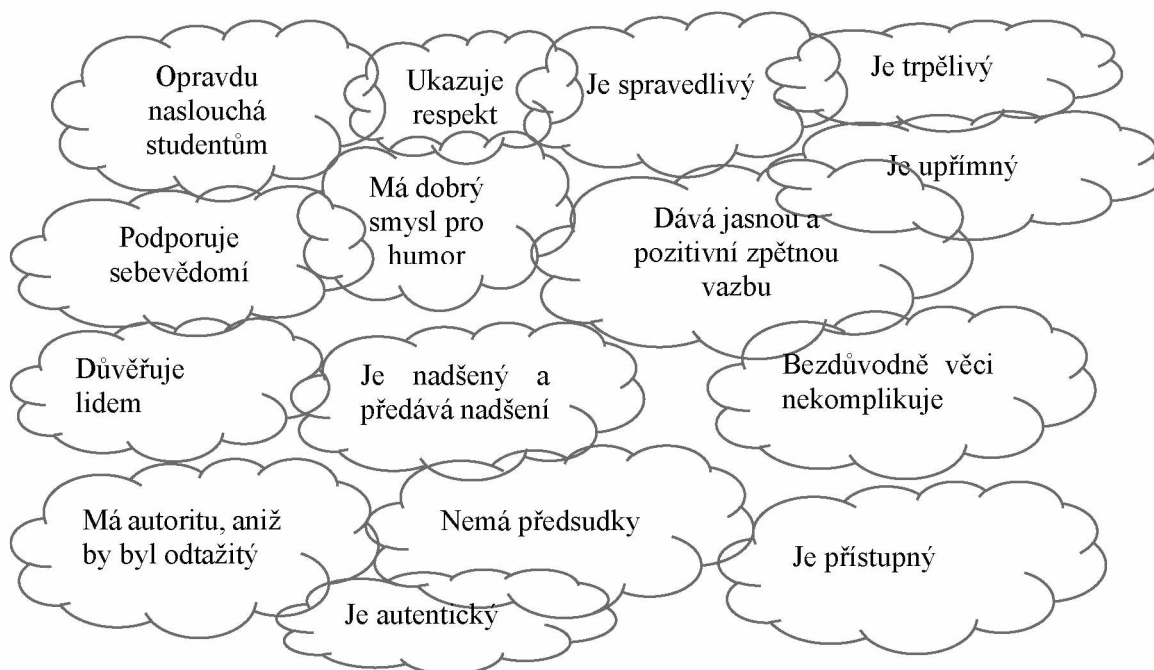
Učit se jazyk v prostředí, kde se daným jazykem mluví, je nejpřirozenější cesta. Schopnost daný jazyk nasávat je však odvislá od řady faktorů – věku „studenta“, možnosti skutečně aktivně jazyk používat – mluvit s rodilými mluvčími, ochotou dosáhnout v jazyce dobré úrovně. Ze své praktické zkušenosti, kdy jsem nějakou dobu žila v Anglii, si vybavuji přistěhovalce, kteří sice v zemi žili mnoho let, porozumění bylo na výborné úrovni, avšak výslovnost a vyjadřování zdaleka nedosahovalo úrovně rodilých mluvčích. Často jsem si kladla otázku, čím to je. Většina těchto lidí se s angličtinou setkala až v dospělém věku a po dosažení určité úrovně, která jim v jejich působení stačila, už necítili potřebu se dále zlepšit. Myslím, že zrovna v tomto případě by výuka s učitelem mohla pomoci. I já sama jsem v zahraničí velmi ocenila možnost docházet do jazykových kurzů vedených rodilými mluvčími. A to i přesto, že jsem do Británie přijela poměrně dobře jazykově vybavena již z Čech. Učitel ve studentech může podnítit zájem o studium jazyka, může je motivovat, inspirovat, ale i díky domácí práci/úkolům „donutit“ připravovat se a dál zlepšovat.

2.2 Důležitost souznění

Je zajímavé, že když si vybavím mé vlastní učitele ve škole, je pro mě poměrně těžké si vzpomenout na detaily konkrétních hodin, ale co si vybavit dovedu – celkem zřetelně – je způsob chování učitele vůči nám žákům a jak jsem se v jeho přítomnosti cítil. Vzpomínám si na některé, jejichž hodiny byly originální a zábavné, na některé, jejichž hodiny byly děsivé a napjaté, na některé, kteří ve mně probudili to nejlepší a na ty, kteří mě uzavřeli. Způsob, jakým se vyučující choval ke studentům – a následně jak se studenti chovali k sobě navzájem – byl výrazně odlišný v různých třídách.

Co vytváří tuto osobitou atmosféru v hodinách různých učitelů? Čím se liší místnost, kde jsou studenti útoční a úzkostliví od místnosti, kde jsou se cítí přirozeně a nebojí se riskovat? Učitelé a školitelé často hovoří o důležitosti **souznění**, vzájemném vztahu mezi učitelem a studenty. Problémem je, že přestože je vztah zjevně důležitý, je také velmi těžké ho definovat či poměřit. Někdy je ono souznění přirovnáváno k **obecně přátelskému vztahu ke studentům**. Přestože toto je rozumný výchozí bod, myslím, že potřebujeme najít širší definici zahrnující mnohem víc aspektů, která by obsahovala více hledisek souvisejících s kvalitou vztahů mezi učitelem a žáky.

Díky výše uvedenému však vyvstává problém. Pokud významný podíl na úspěšné hodině má kvalita vztahu mezi žáky a učitelem, znamená to, že úspěšní učitelé se prostě takoví rodí, a pokud přirozeně nemají dobré vztahy s lidmi, jsou tzv. odepsaní? Je váš „vztah“ s žáky stoprocentně přirozený nebo je to něco, na čem je možné pracovat a co lze zlepšit?

Obrázek 1: Vlastnosti vytvářející pozitivní vztah a atmosféru (Scrivener, 2011, str. 16)

Možná diskutabilní, ale myslím si, že na všech výše uvedených prvcích se dá pracovat a mohou být zlepšeny. Některé jsou obtížnější než ostatní.

Přestože toto je dobrý start, pozitivní atmosféra ve třídě není všechno. To, že je učitel vtipný, přátelský a pohodový nevede nutně k dobrému vyučování – jeden z mých učitelů byl velmi přátelský a vtipný, ale jeho hodiny vždy končily zmateně a chaoticky. Naopak hodiny tichého, spíše vážného učitele byly často nezapomenutelné. Toto je jednoduše první stavební kámen výuky, ale je důležitý.

2.3 Respekt, empatie a autentičnost

Americký psycholog Carl Rogers tvrdil, že existují tři základní vlastnosti učitele, které pomáhají vytvářet efektivní prostředí pro učení. Jsou jimi **respekt** (pozitivní a nezaujatý ohled vůči ostatním lidem), **empatie** (schopnost vidět problém z perspektivy druhého člověka) a **autenticita** (být sám sebou bez potřeby schovávat se za akademické tituly či role). Pokud má učitel tyto tři vlastnosti, vztahy ve třídě budou pravděpodobně silnější, komunikace mezi lidmi mnohem otevřenější a upřímnější. Klima ve třídě se stane pozitivním, perspektivním a podporujícím. Žáci jsou schopni pracovat s menším strachem z rizika a čelit výzvám. Přitom si zvyšují vlastní

sebevědomí a sebepojetí a postupně přejímají více zodpovědnosti za své vlastní učení spíše než aby předpokládali, že je to práce někoho jiného.

Přestože existují praktické techniky, díky kterým se můžete zlepšit v komunikačních dovednostech, skutečné vzájemné porozumění je něco mnohem zásadnějšího než technika, kterou lze napodobovat. Není to něco, co děláte druhým lidem. Jste to vy a váš momentální vztah s ostatními lidskými bytostmi. Stejně tak respekt, empatie nebo autenticita nejsou šaty, které si oblečete, když vcházíte do třídy, nejsou to dočasné vlastnosti, které si na sebe vezmete po dobu trvání vyučovací hodiny. Respekt, ani jinou z těchto vlastností, nemůžete zahrát v roli. Právě naopak, jsou zakořeněny na úrovni vašich ryzích záměrů.

Abychom zlepšili kvalitu vzájemných vztahů s žáky ve třídě, nemusíme se učit nové techniky; musíme se zaměřit zblízka na to, co chceme pro naše studenty, co si o nich skutečně myslíme. Možná budeme muset zapracovat spíše na svém postoji a záměrech než na metodice.

Na základě výše řečeného je jasné, že vás v této knize nemohu naučit, jak tohoto dosáhnout. Proto je také hlavním tématem této knihy technický aspekt vytváření úspěšné hodiny.

Komentář autorky:

Atmosféra ve třídě je bezesporu velmi důležitá a má výrazný podíl na výsledcích žáků. Osobně se snažím pracovat na dobré atmosféře v hodinách angličtiny, protože se to odráží na kvalitě mé práce. Učitel by si vždy měl snažit najít ke studentům cestu nehledě na náročnost tohoto snažení. V některých třídách je vzájemné souznění tak nějak přirozené hned od začátku, v některých to vypadá skoro nemožně. Avšak i zde se vzájemné vztahy vyvíjí a je třeba vytrvat. Žáci, stejně tak jako učitelé, nemají vždy svůj nejlepší den.

Opravdovost, pravdivost ze strany učitele, jak ji autor zmiňuje, vnímám jako zásadní pro to, abych mohla vůbec profesi učitele vykonávat. Nechci se v hodinách chovat zásadně jinak, než jak cítím a potřebuji se chovat ve svém každodenním životě, moje zásady a postoj k druhým lidem se nijak nemění tím, že vejdu do třídy, kde vyučuji děti školního věku – ať už se jedná o první či druhý stupeň. Od jedné zkušené profesorky jsem kdysi slyšela, že se máme k žákům chovat stejně slušně jako k cizímu dospělému člověku na ulici. S úplně stejnou úctou a dobrým chováním. To, že pracujeme s dětmi a my sami jsme dospělí, nás neopravňuje k ničemu jinému. Zároveň samozřejmě vykonáváme výchovnou roli a jdeme příkladem v tom, jaké mezilidské chování je správné.

Z mé dosavadní praxe mohu říct, že kombinace dobré atmosféry ve třídě, jasných pravidel a hranic, přesně daných požadavků ze strany učitele, ale zároveň možnosti určité volby ze strany studentů, je dobrým základem k úspěchu.

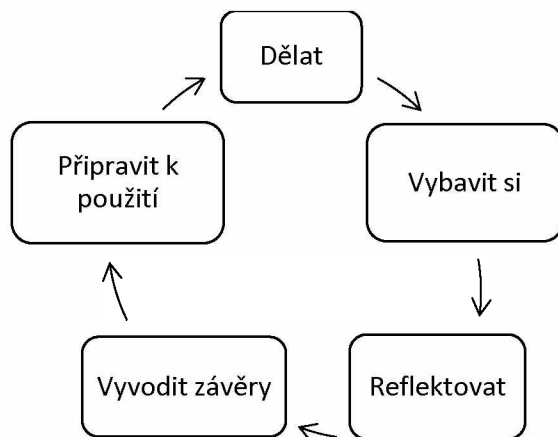
2.4 Výuka a učení

Podívejme se na chvíli mimo třídu. Jak se lidé učí novým věcem v každodenním životě? Metodou pokusů a omylů? Čtením návodu a následováním instrukcí? Posazením se vedle někoho, kdo vám řekne, co dělat a poskytne zpětnou vazbu, zdali konáte správně?

Cyklus učení prožitkem – zkušenostní cyklus učení (An experiential learning cycle)

Proces učení často zahrnuje 5 fází (viz obrázek 2):

1. Něco dělat
2. Vybavit si, co se dělo
3. Přemýšlet o tom, co se dělo
4. Vyvození závěrů z reflexe
5. Použit těchto závěrů ke znalosti a přípravě na budoucí praktickou zkušenost

Obrázek 2: Cyklus zážitkového učení (Scrivener, 2011, str.19)

Jedním ze základních předpokladů této knihy a v ní navržených výukových přístupů je, že lidé se učí lépe, když sami něco dělají, než když jim někdo říká, jak danou věc dělat. Toto je platné jak pro studenty ve vašich hodinách, tak pro vás, protože se učíte být lepším učitelem. Z výše uvedeného vychází, že pro studenty je např. užitečnější pracovat s ostatními a napodobovat situaci

objednávání jídla v restauraci (se zpětnou vazbou a návrhy pro vhodné jazykové fráze) než poslouchat patnáctiminutový výklad od učitele, jak si v restauraci správně objednávat jídlo.

Dalším předpokladem je, že studenti jsou inteligentní, plně funkční lidské bytosti, nikoliv pouze nádoby na předané znalosti. Proces učení není pouze jednorozměrová intelektuální aktivita, ale zahrnuje celého člověka (v protikladu k jeho duševním procesům jako je např. myšlení, zapamatování si, analyzování apod.). Již nemůžeme být spokojeni s obrazem studenta jako nepopsaného listu. Studenti si do hodin přinášejí pero a papír, ale také s sebou přinášejí celou řadu dalších, méně viditelných věcí: jejich potřeby, přání, životní zkušenosti, domácí zázemí, vzpomínky, obavy, jejich sny, vztek, bolest zubů, strachy, nálady atd. Dáme-li jim příležitost, budou schopni učinit sami za sebe důležitá rozhodnutí, převzít zodpovědnost za své učení a postupovat kupředu (přestože jejich předchozí zkušenost s učením je může zpočátku předurčovat k očekávání, že vy, učitel, musíte toto vše udělat za ně).

Nové učení je tvořeno na základě našeho vlastního dřívějšího učení. Využíváme toho, čemu jsme se v minulosti naučili, abychom se lépe naučili nové věci. Přesto každá lekce přináší jiné poselství pro každého jednotlivého studenta. Nové poznatky jsou zasety do zcela odlišných záhonů. Toto platí jak pro vaše studenty, kteří se setkávají v hodinách s novým slovesným časem, tak pro vás jako učitele, když čtete tyto řádky a posuzujete je ve světle vašich předchozích znalostí a zkušeností. Můžete si to ověřit sami na sobě. Jsou informace, které v této knize nacházíte, pro vás zapsány na jakési „prázdné desce“, nebo určitým způsobem souzní s vašimi předchozími znalostmi, představami, myšlenkami či předsudky?

Z těchto dvou výše zmíněných předpokladů vychází moje výuka. Připomínají mi, že můj „výkon či vystoupení“ učitele je možná jen menšinový faktor v celém procesu učení. Připomínají mi, že některé z mých výukových činností mohou ve skutečnosti učení bránit. Připomínají mi, že výuka je v podstatě o práci s lidmi, a zároveň o schopnosti udržet se činným vůči mnoha různým okolnostem, které se dějí, když si lidé sami razí cestu džunglí směrem k novému vědění.

Přestože tato kniha se soustředí především na techniky výuky, je potřeba mít na paměti, že znalost předmětu a metodiky jsou samy o sobě nedostačující. Velká část vyučování může být zvládnuta s těmito dvěma aspekty, ale dovolil bych si předpokládat, že celkový efekt učení by nebyl tak velký, jak by mohl být. Avšak uvědomělý a citlivý učitel, který respektuje a naslouchá svým studentům, a který se soustředí na hledání způsobů umožňujících učení spíše než na výkon

učitele, má velký vliv na vytvoření podmínek, v nichž pravděpodobně bude probíhat velký kus učení. Metodika a znalost vyučovaného předmětu jsou důležité, ale nemusí být nutně tím nejdůležitějším.

Jako učitelé nikdy nevíme, jak moc „učení“ v daný moment probíhá. Je lákavé si představovat, že pokud probíhá výuka, potom i učení musí zákonitě probíhat; ale ve skutečnosti je nutné rozlišovat mezi „výukou“ a „učením“.

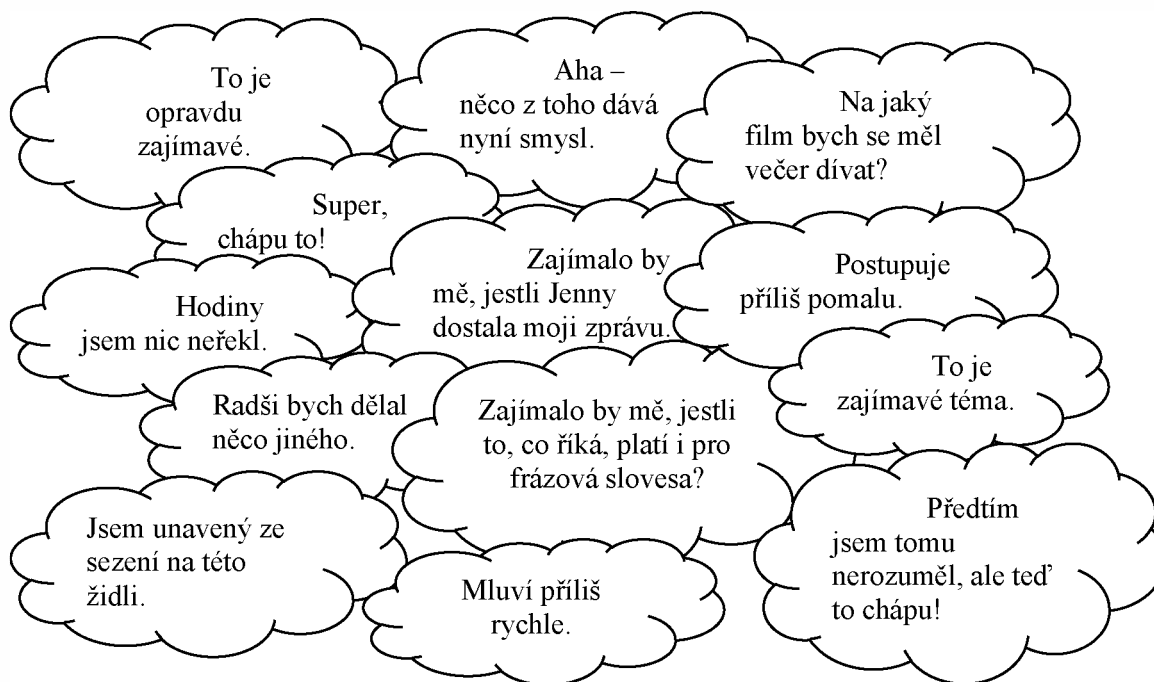
Zde je skvělý a zásadní vzorec (který by si všichni učitelé měli alespoň jedenkrát denně připomínat!):

V ≠ U (v originále **T ≠ L; teaching ≠ learning**, pozn. autorky)

„Vyučování“ se nerovná „učení“. Vyučování nevede nutně k učení. Skutečnost, že první proces probíhá, automaticky nezaručuje, že probíhá ten druhý. Učení – čehokoliv, kdekoliv – vyžaduje energii od těch, kteří se učí. Jeden člověk se nemůže nic naučit za někoho jiného. To musí být vykonáno jen jeho vlastním úsilím. Nikdo jiný nemůže přenést porozumění nebo dovednosti do mysli druhého.

Je docela dobře možné, že učitel vynakládá velké úsilí na výuku, a přitom k žádnému učení nedochází; podobně může učitel zdánlivě nedělat nic, ale studenti se přitom hodně naučí. Jak zjistíte, když si promluvíte s některými studenty (a rodiči), existuje překvapivě široce rozšířené očekávání, že pouhá přítomnost žáků ve třídě s učitelem a „pozorné naslouchání“ je jaksí dostatečné k zajištění faktu, že proces učení probíhá. Toto vede k velmi aktivní roli učitele, který je nějakým způsobem zodpovědný za „vyzařování“ znalostí vůči třídě. Naopak se v tomto ohledu předpokládá spíše pasivní role studentů, jejichž úkolem je hlavně přijímat a ukládat přijaté učivo. Avšak toto není přesný pohled na to, jak se lidé učí.

V tradiční třídě s přibližně 25 studenty, právě probíhá jedna vyučovací hodina. Můžeme však o tomto procesu přemýšlet jako o široké škále lekcí právě probíhajících, jak ukazuje obr. 3:

Obrázek 3: Různá vnímání stejné hodiny (Scrivener, 2011, str. 22)

Někteří studenti možná poslouchají a snaží se následovat výklad (avšak pouze jeden z nich je schopen jej vztáhnout k vlastním zkušenostem); někteří studenti si dělají detailní poznámky, ale o tématu nepřemýšlejí; jeden poslouchá, ale ve skutečnosti ničemu nerozumí; další student (ten, který chyběl na předchozí hodině) si myslí, že učitel mluví o něčem úplně jiném; tři studenti jsou zasnění; jeden píše dopis atd.

Výuka je zde pouze jedním faktorem v kontextu toho, co se učí. Ve skutečnosti je učitelova výuka spíše méně důležitá, než by se dalo předpokládat. Učitel se nemůže učit za svoje studenty. Pouze oni toto mohou udělat. Co učitel může udělat, je vytvářet podmínky, ve kterých bude možné se učit. To může spočívat v tom, že učitel bude reagovat na některé z výše zmíněných námitek (viz obr. č. 3), zapojí studenty do výuky, umožnění jim pracovat vlastním tempem, nebude příliš dlouho vysvětlovat, podpoří studenty k zapojení se, k rozhovorům, k interakci, k tomu, aby něco dělali atd.

Komentář autorky:

Žáci potřebují k tomu, aby se mohli něco naučit pocit bezpečí a čas na práci. Jak uvádí Dvořáková (2015, str. 61): „Vyučování je cílevědomé a systematické působení na žáky (děti, mládež, ale i dospělá), které se realizuje pod vedením pedagoga (především na školách různých

stupňů a typů, ale i mimo školu – např. v kurzech, v různých speciálních zařízeních, v rodině...). Řídící činnost učitele probíhá ve vzájemné součinnosti učitele a žáka. Učitel „vyučuje“, žák se „učí“. Vyučování představuje určitý systém prvků a vztahů, které na sebe navzájem působí.“ Zároveň je ale vyučování ovlivněno mnoha faktory např. úrovní vědeckého poznání, školskou politikou, učitelovým pojetím výuky atd. (Dvořáková, 2015, str. 62).

Jak však autor uvádí, samotná přítomnost učitele a žáka a jejich vzájemné působení nezaručí, že se žáci opravdu něco naučí. S tímto názorem mohu jen souhlasit, aby byla výuka cizího jazyka úspěšná, vnímám potřebu aktivní účasti žáků, myslím, že obecně více v porovnání s ostatními předměty. Základním cílem učitelova konání by mělo být přimět žáky v hodině co nejvíce mluvit v cizím jazyce, naučit se v něm přemýšlet. Úkolem učitele potom je, aby poskytl žákům takové aktivity, které jim toto umožní v co největší míře. Pak tedy učitel opravdu není tím hlavním, kdo je slyšet, měli by to být hlavně studenti.

Hodiny cizích jazyků budou hodiny plné šumu, zvuků mluveného slova, písni, hraných scének, rozhovorů. Někdy může být opravdu náročné studenty k této aktivní účasti přimět, zvláště pokud nejsou od mladšího školního věku zvyklí takto pracovat. Avšak z vlastní zkušenosti mohu říct, že díky aktivizačním metodám to možné je a žáci si zvyknou, že je normální v hodinách angličtiny prostě mluvit a nebát se mluvit. Pokud potom zaznamenají vlastní zlepšení, je to tou nejlepší motivací a začínají chápat, že výsledky se dostavují díky jejich aktivní práci.

Pro zmírnění ostychu z mluveného projevu je dobrá práce ve skupinkách, ideální jsou tří- až pětičlenné. Žáky je dobré v různých hodinách ve skupinách měnit, aby si žáci nezafixovali předem dané role – např. ten, kdo mluví víc, kdo jen poslouchá, kdo zapisuje atd. Také je dobré, aby zkoušeli spolupracovat s různými spolužáky, přestože je to pro ně někdy těžké a nechtějí být ve skupince s tím, s kým se nekamarádí. Je ale dobrým tréninkem naučit se spolupracovat i s někým, kdo mi nemusí být lidsky blízký. Pravidlo, které je dobré stanovit, aby se dostali ke slovu všichni ze skupiny, je následující: Každý žák může znovu promluvit poté, co promluví každý žák ze skupiny jednou.

Avšak někdy, i přes vhodně zvolené aktivity, dobrou atmosféru ve třídě, velké úsilí učitele žáky motivovat, se prostě nepodaří žáky k aktivní činnosti přimět – tady hovořím především o žácích 2. stupně. Přejít k dospělosti a velké hormonální změny jsou náročným obdobím a mozek žáků není na takové úrovni vývoje, aby se žáci vlastní vůlí dokázali k efektivní činnosti

namotivovat. Pro učitele, myslím, je důležité si uvědomit, že to v tomto případě není jeho chyba, nepropadat skepsi a panice a prostě vydržet. A v příští hodině zkusit s nadšením dané aktivity zopakovat / případně lehce pozměnit. Hodina celkově může být diametrálně odlišná od předchozí.

Možnosti aktivit k rozvoji slovní zásoby a mluvení budou popsány kapitolách věnovaných slovní zásobě a komunikaci.

3 Learning Teaching: První lekce – rady a strategie

3.1 Klíčové rady při plánování první hodiny

- **Použijte učebnici (pokud nějakou máte).**

Nemějte pocit, že musíte vytvořit ohromující originální hodinu a vytvořit nové aktivity. Pokud máte k dispozici učebnici, máte rovněž nepřetržitý zdroj materiálů. Je v pořádku spolehnout se na dlouhodobou zkušenost autora učebnice a připravit hodinu tak, jak je doporučeno v knize. Využijte dostatek času na přípravu před hodinou a pečlivě prostudujte danou lekci (stejnou pozornost věnujte i metodické příručce pro učitele, pokud takovou máte k dispozici). Potom je zde velmi dobrá šance, že se hodina bude dobře uspořádaná a bude dávat smysl. Mnoho učitelů rovněž využívá tzv. zdrojové knihy – knihy s dalšími nápady do výuky – známé jako „knihy receptů“, slouží přesně k tomu, co přezdívka naznačuje – poskytnou učiteli vše, co potřebuje, aby vešel do třídy se správnými surovinami k ‘uvaření‘ dobré aktivity.

- **Hodina je sled činností.**

Přemýšlejte o hodině jako o sérii samostatných, avšak propojených aktivit. Vaším prvním úkolem při plánování je vybrat některé vhodné aktivity. Měli byste vědět, co aktivita znamená a jak ji můžete v hodině použít.

- **Zjistěte si něco o vašich studentech.**

Pokud je to možné, promluvte si s ostatními učiteli a zjistěte si něco o vašich budoucích studentech.

- **Plánujte aktivity zaměřené na studenty.**

Neplánujte první hodiny tak, abyste se dostali do pozice, kdy budete něco koktat. To vede k panice a zmatku. Plánujte činnosti, které vycházejí z následujících kroků:

1. Úvod (stručný úvod do tématu, např. ukážete třídě obrázků a vyzvete k reakcím na něj).
2. Připravte aktivitu (tj. dáte instrukce, uspořádáte sezení atd.)
3. Studenti vykonávají aktivitu ve dvojicích nebo malých skupinách, zatímco vy kontrolujete a pomáháte.
4. Uzavřete aktivitu a vyzvete studenty, aby vyjádřili zpětnou vazbu.

Kroko 1, 2 a 4 by měly zabrat poměrně málo času. Jádrem této posloupnosti činností je krok 3.

- **Vytvořte si seznam aktivit v průběžném pořadí.**

Napište si jednoduchý seznam aktivit v daném pořadí. Seznam nemusí být příliš detailní, ale měli byste mít jasnou představu o zamýšleném pořadí jednotlivých fází s přibližným časovým odhadem.

- **Zvažte cíle.**

Přemýšlejte o tom, co studenti získají z vaší hodiny, tedy jaký je důvod toho, že tráví čas v této hodině.

- **Plynulost nebo přesnost?**

Zvažte, co je prioritou v každé fázi vaší hodiny, zda je to plynulost či přesnost. Toto je klíčové rozhodnutí pro mnoho aktivit.

- **Připravte si místnost; vy sami se připravte.**

Pokud to časový rozvrh ve vaší škole umožňuje, přijďte na hodinu v předstihu a ujistěte se, že je vše před začátkem hodiny připraveno. Co se týče sezení, je třída uspořádána tak, jak potřebujete? Máte pera nebo křídly na tabuli? Nemůžete očekávat, že se tam nějakým kouzlem objeví. V neposlední řadě – pročitte si, jaké je to být v dané třídě. Začněte si třídu tzv. zabydlovat, po dobu vaší hodiny je to váš prostor.

- **Mějte alespoň jednu nouzovou aktivitu!**

Připravte si vlastní pohotovostní aktivitu pro případ, že vám dojdou veškeré připravené činnosti a stále zbývá pět minut do konce hodiny (např. slovní hra, pracovní list navíc atd.). Tyto aktivity si ponechte a postupně přidávejte další do sbírky nouzových nápadů.

Komentář autorky:

Souhlasím s použitím učebnice, pokud je to dobrá učebnice. Může velmi usnadnit přípravu na hodinu, vydání pro učitele navíc obsahuje podrobně zpracovanou metodiku ke každé lekci a doporučení na další aktivity / hry. Je ale vždy potřeba věnovat část hodiny i práci bez učebnice, pro žáky je to velmi osvěžující.

V následujících řádcích uvádím strukturu vyučovací hodiny, kterou sama s drobnými obměnami (s ohledem na úroveň dané skupiny, věk žáků) používám. Inspirací mi byl postup, který popisuje Hladík (2021, str. 15):

Struktura vyučovací hodiny

- 1. Přivítání žáků** – v angličtině, vždy důsledné a s důrazem na to, aby se opravdu všichni postavili, došlo k očnímu kontaktu mezi mnou a žáky, aby se jasně odlišil konec přestávky a začátek hodiny.
- 2. Seznámení s cílem hodiny** – s využitím aktivních sloves stručně sdělím, co se naučíme, např.:
 - *Dnes se naučíme objednat si jídlo v restauraci, zeptat se na cenu, poděkovat.*
 - *Naučíme se vyslovovat a napsat nejčastější druhy zvířat v zoo.*
 - *Naučíme se říct, že něco „máme (vlastníme)“ s použitím slovíček z tématu hračky.*
- 3. Zahřívací aktivita** – měla by žáky namotivovat, přenést do prostředí hodiny angličtiny. Většinou nesouvisí s učivem, které zrovna probíráme, je to něco, s čím se žáci setkali již dříve např. vymyslet co nejvíce slov na písmeno „A“, dokončit zadané věty, hry fyzické slovní nápodoby (TPR) atd. Bude více rozebráno v kapitole slovní zásoby.
- 4. Krátké zopakování aktuálně probíraných slovíček** – např. hra „Bomba“, „Míček“, čistě mechanické psaní slovíček, žáci se zkouší navzájem atd. (viz kapitola věnovaná slovní zásobě).
- 5. Kontrola domácího úkolu** – pokud byl zadán, jako zpětná vazba pro žáky, kteří úkol vypracovali.
- 6. Nové učivo** – v případě výuky na ZŠ nejčastěji použijeme učebnici / případně vlastní připravený materiál pro trénink – text, poslech, psaní, obrázky, video, písnička.
- 7. Podle charakteru nového učiva aktivita k procvičení** – např. v případě výuky nové gramatiky hra na aplikaci tohoto jevu, naopak u výuky nové slovní zásoby pracovní list k procvičení pravopisu.
- 8. Zadání domácího úkolu** – jako učitel stanovím pravidlo, jak často je úkol zadáván, je dobré mít určitý řád – např. vždy v pondělí. Nejdůležitější je, že domácí úkol má sloužit k procvičení nově naučeného, měl by být relativně krátký, zábavný.
- 9. Shrnutí nové látky, zopakování** – jako učitel upozorním na to nejdůležitější, i žáci sami mohou shrnout, co jsme se naučili. Mohou krátce zhodnotit, co se jim dařilo/nedařilo.

10. **Rozloučení** – v angličtině, poděkování dětem za spolupráci. Osobně na něm vždy trvám, vymezím tím žákům konec hodiny a čas k odpočinku.

Pohotovostní nouzová aktivita je určitě potřeba pro případ, že zbývá 5 minut do konce hodiny a vše již bylo řečeno, v mé praxi se mi osvědčily následující, některé z nich uvádí Hladík (2021, str. 21, 24):

- **Abeceda** – učitel ukazuje připravené kartičky písmen abecedy, žáci mají za úkol najít ve třídě co nejvíce věci začínajících na dané písmeno, slova píšou, následně říkají.
- **Krabička** – v krabičce / i jednoduše za zády/ učitel schová nějakou věc ze třídy (tužka, sešit, kniha, pravítko atd.) – žáci zavřou na chvíli oči – následně pokládají otázky a hádají, učitel odpovídá pouze „ano“ či „ne“. Aktivitu si lze připravit i s předměty mimo třídu, které učitel přinese z domu.
- **Kresba obrázku** – učitel diktuje jednoduchý popis obrázku, žáci kreslí podle popisu. Následně si porovnávají své výtvary.
- **Instrukce** – učitel dává instrukce např.: „*Pick up your pencil*“, „*Listen*“, „*Close your eyes*“ atd. – žáci následují instrukce.
- **Rychlé zopakování nových slovíček** – na tabuli učitel napíše pouze počáteční písmeno, místo ostatních písmen mezery, naznačí počet písmen. Žáci chodí dopisovat zbývající písmena na tabuli + slovo znovu vysloví.

3.2 Klíčové rady při zahájení výuky

- **Mluvte se studenty, jakmile přicházejí do třídy.**

Neschovávejte se nebo se nezapývejte zdánlivě neodkladnou činností, zatímco čekáte na příchod studentů. Tím mezi vámi a studenty rychle vznikne napětí a odstup a začátek hodiny se stane mnohem náročnějším. Místo toho raději vnímejte začátek vyučovací hodiny již od prvního okamžiku příchodu studentů do třídy. Můžete sami sebe uklidnit a tzv. prolomit ledy se studenty velmi rychle tím, že si s každým z nich krátce popovídáte, jakmile vejde do místnosti. Zkuste si k nim sednout (i kdyby jen na minutu nebo dvě), místo abyste stáli před nimi. Přivítejte je. Zeptejte se na jejich jména. Okamžitě se o nich začnete dozvídat něco jako o skutečných lidech, nikoli jako o „obecných“ studentech, následně si uvědomíte, že se můžete začít trochu uvolňovat.

- **Naučte se co nejdříve jména.**

Pokud znáte jména studentů, je to obrovský rozdíl ve vašem pocitu pohodlí. Přestanou být děsivými anonymními subjekty a stanou se lidmi. Pokud se v běžném životě jednorázově setkáme s několika lidmi, řekněme na večírku, jsme často trochu nedbalí v učení se jejich jmen. Avšak ve třídě je toto velice důležitá dovednost učitele a měli byste se snažit si jména co nejdříve osvojit. Je trochu trapné, když se musíte lidí stále dokola tázat na jejich jména. Neříkejte, že si jména špatně pamatujete. Udělejte z rychlého a přesného naučení se jmen svoji prioritu. Pokud je z jakéhokoliv důvodu pro vás výslovnost jmen problém, věnujte čas správné výslovnosti; pokud vyučujete v cizí zemi, můžete požádat rodilého mluvčího o pomoc.

- Jakmile se ptáte každého studenta na jméno, zapište si je na miniaturní mapu třídy. Když máte všechna jména napsaná, vyzkoušejte sami sebe zakrytím mapy, díváním se do třídy a říkáním jmen pro sebe. Ověřte si všechna jména, která ještě neznáte.
- Požádejte studenty, aby si vyrobili malou kartu přeložením papíru formátu A5 na polovinu. Měli by na ně svá jména napsat tak, abyste je viděli zepředu. V průběhu hodiny jednotlivé jmenovky otáčejte do okamžiku, kdy si budete myslet, že jméno studenta znáte. (Někteří učitelé používají tyto jmenovky po celou dobu kurzu; to mi připadá poněkud líné! Tato strategie vám má pomoci se jména naučit, nikoliv učení nahradit!)

- **Buďte sami sebou.**

Nemějte pocit, že být učitelem znamená, že se musíte chovat jako „učitel“. Pokud je to možné, vyjadřujte se tak, jak se normálně vyjadřujete, reagujte spíše jako vy, než jak si myslíte, že by měl reagovat „učitel“. Studenti, ať už děti, dospívající nebo dospělí, velmi rychle rozpoznají, když někdo hraje roli, o které si myslí, že by ji měl hrát učitel. Vaše přirozenost bude přispívat k získání toho nejlepšího z těch, se kterými pracujete.

- **Učit neznamená neustále mluvit.**

Nemějte pocit, že když jste ve středu pozornosti, musíte neustále vyplňovat všechna ticha. Při výuce cizího jazyka je prioritou, aby mluvili hlavně žáci, nikoliv učitel. Začněte si co nejdříve všimnout množství vašeho mluvení – a rozmyslete si, kolik z něho je skutečně užitečné. Vysoká míra mluvení je typickým problémem začínajících učitelů.

- **Vyučovat neznamená neustále učit.**

Nemějte pocit, že být učitelem znamená neustále něco dělat. Možná to zní trochu zvláště, ale je opravdu v pořádku si sednout a nic nedělat, když studenti pracují ve dvojicích či skupině. Jsou okamžiky, kdy vaše pomoc bude ve skutečnosti rušivá. Využijte příležitosti vzpamatovat se z námahy, projděte si poznámky a užijte si pohled na vaši třídu při práci.

- **Zpomalte.**

Velké množství začínajících učitelů má tendenci dělat věci příliš rychle. Často skutečně podcení, jak obtížné učivo pro studenty je. Naučit se zpomalit zabere čas, ale vyplatí se mít tento fakt na paměti od počátku vašeho vyučování. Nepokládejte otázku a následně ji hned nezodpovídejte jen proto, že si myslíte, že studenti neznají odpověď. Místo toho, umožněte studentům třikrát delší čas, než si myslíte, že studenti potřebují (někdy se toto nazývá čekací doba).

Komentář autorky:

Před úplně prvními hodinami angličtiny jsem se seznámila se všemi třídními učiteli a pobavila se s nimi o dětech v jejich třídě. Ne proto, abych si tvořila dopředu předsudky, ale abych měla velmi hrubou představu o dané skupině – např. o případných specifických poruchách učení, chování, ale i o sociálně slabších dětech atd. Musím říct, že mi to pomohlo k určitému vnitřnímu zklidnění. Po seznámení se s žáky jsem si potom utvořila vlastní představu, která se ne vždy nutně shodovala s popisem od třídních učitelů – v hodinách angličtiny mohou děti vystupovat jinak, je to řekněme “hravější“ forma výuky, navíc probíhá jen s polovinou třídy.

Naučení se jmen studentů je vždy mou prioritou. Právě vzhledem k tomu, že žáci jsou v hodinách angličtiny do výuky aktivně zapojováni, nedovedu si představit neznat dobře jejich jména. Kromě výroby výše zmíněných jmenovek vždy zařazuji na začátku školního roku v úvodu hodiny opakovaně seznamovací hry. U dětí 1. stupně např. vzájemné házení míčkem a tázání / zodpovídání otázky: „*What's your name? My name's ... (Hana).*“ U žáků 2. stupně těžší formu – říci své křestní jméno společně s přídatným jménem, které žáka nějak charakterizuje a začíná stejnou hláskou jako jeho jméno (např. „*clever Klára*“) (Betáková, 2017, str. 25).

Výše zmíněné zpomalení je pro mě velkou výzvou, na které se snažím pracovat. Jak autor uvádí, často mám opravdu pocit, že musím odpovědět za studenty, jednak proto, aby hodina byla

svižná, jednak abych je ušetřila pocitu, že neznají odpověď. Musím připustit, že mnohdy potřebují opravdu více času k přemýšlení, poskytnuté ticho je i „donutí“ snažit se k odpovědi.

3.3 Klíčové rady, jak začít lépe učit (jakmile jste absolvovali několik prvních hodin)

- **Zapněte si radar.**

Během prvních hodin budete pravděpodobně zaměřeni sami na sebe, ale jakmile to bude možné, začněte se více orientovat na studenty. Začněte se ptát na připomínky a stručnou zpětnou vazbu k výuce. Pozorujte studenty při práci a naučte se všimnout si toho, co je obtížné, co je jednoduché, co je zajímavé, co nudí. Poznávejte vaše studenty.

- **Neučte a neučte...učte a potom kontrolujte.**

Procvičování je důležitější než vstupní informace. Kontrola, čemu studenti rozumí a ověřování, zda umějí nové jevy používat, je obvykle důležitější než výklad nové látky. Vyučujte velmi malé množství nového, poté ověřte, co si studenti osvojili. Dejte jim příležitost, aby si zkusili nový jev použít např. formou drobného ústního procvičování, psanou otázkou, či jednoduše pouhým zopakováním. (Zde je pravidlo, s nímž můžete experimentovat: 5 % nových informací, 95% kontrola a procvičování).

- **Učíte celou třídu ... nebo jednu osobu?**

Pokud pokládáte otázky / kontrolujete odpovědi, zjišťujete skutečně, zda všichni daný jev znají ... nebo je to jen první osoba, která se přihlásí? Pokud jedna osoba řekne odpověď, znamená to, že ji všichni skutečně znají? Co ti ostatní? Jak to můžete zjistit?

Komentář autorky:

Při výuce na základní škole, ať se jedná o první či druhý stupeň, je mnohdy obtížné najít optimální způsob výuky pro všechny žáky. Někteří jsou v jazyce velmi pokročilí, někteří v podstatě začátečníci, a přitom chodí do stejného „kurzu“ angličtiny. Skupina studentů tedy musí fungovat společně, přestože někteří potřebují procvičovat více a jiní už jsou připraveni na další téma. Toto může učitel do jisté míry korigovat např. zadáváním náročnějších úkolů pokročilejším žákům, poskytnutím možnosti převzít na část hodiny roli učitele. Přesto v realitě jednoduše nelze čekat na posledního žáka, až daný jazykový jev bude umět bezpečně použít. Jisté tempo výuky souvisí

rovněž s nutností splnit požadavky RVP (respektive ŠVP). Časová dotace pro učivo v předmětu vychází z ŠVP školy, na základě kterého učitelé sestavují tematické časové plány pro daný předmět.

Myslím, že ani zkušení učitelé nejsou jednotní v tom, jaké tempo výuky zvolit. Dle konzultací s mými kolegy se někteří přiklánějí jednoznačně k tomu, že vyučují podle těch nejbystřejších žáků a ostatní prostě mají smůlu. Jiní upřednostňují určitý kompromis v hodině – dané učivo dostatečně procvičovat, až většina třídy umí danou slov zásobu, gramatický jev použít. Plynule potom navazovat s novým, avšak např. ke starší slovní zásobě, gramatickým jevům se vždy vracet a znovu je procvičovat. Tento přístup zastávám i já osobně a právě zaměření se především na komunikaci tomu dobře napomáhá.

4 Learning Teaching: Slovní zásoba

4.1 Presentace nové slovní zásoby

Pokud chcete pouze rychle zprostředkovat význam jedné nebo více lexikálních položek, existuje mnoho způsobů, jak toto udělat. Nejběžnější technika pravděpodobně zahrnuje cestu prezentace a procvičování v praxi:

- **Prezentace:** nejprve nabídnete nějaké nápovědy, obrázky nebo informace o cílové slovní zásobě a od studentů získáte daný výraz nebo ho sami předvedte. Musíte zkontrolovat, že studenti rozumí, jak jsou tvořeny, co znamenají a jak se používají.
- **Procvičujte:** následně přimějte studenty, aby procvičovali např. opakováním daného výrazu, použitím v krátkém rozhovoru atd.

Existuje však mnoho dalších způsobů, jak vyjádřit význam. Pro každou lexikální jednotku v následujícím nahodilém výčtu navrhuji různé způsoby, jak můžete studentům pomoci naučit se význam slov.

***Gloves – rukavice:** Předvedte jejich oblékání*

***Disgusting – nechutný:** Napodobte (např. přivoněním si k jídlu) a předvedte potřebný výraz v obličejí.*

***Swimming – plavání:** přeložte to.*

***Café- kavárna:** Nakreslete na tabuli rychlý skeč a ukažte obrázkovou kartu nebo obrázek v učebnici.*

***Crossroad – křižovatka:** Postavte model z Cuisenairových tyček (hranolků)¹ nebo hracích kostek.*

***Often – často:** Nakreslete čáru. Na jednom konci vyznačte nikdy a na druhém konci vždy. Podél vyznačte body obvykle, zřídka atd.*

***Chase – pronásledovat:** vyzvěte dva nebo tři studenty, aby výraz předvedli.*

¹ Jedná se o sadu pečlivě navržených hranolků v odstupňovaných délkách a vybraných barvách, mají tvar pravidelného čtyřbokého hranolu s podstavnou hranou o velikosti 1 cm a délkou od 1 – 10 cm. Autorem je Belgičan George Cuisenaire (1891 – 1976), využívají se především při výuce matematiky.

Window sill – okenní parapet: ukažte na předmět.

Exploitation – vyčerpání: vysvětlíte význam (s příklady).

Hope – naděje: přečtete definici ve slovníku.

Stapler – sešíváčka: přineste ji ukázat studentům.

Contact lenses – kontaktní čočky: studenti, kteří znají, vysvětlí ostatním.

Některé z těchto nápadů použité samostatně se mohou zdát časově náročnější než by stálo za jedno slovo. Avšak mohou mít svůj význam, pokud jsou generativní, tzn. pokud umožňují představit i další předměty pomocí stejné techniky, kontextu nebo ilustrace. Např. výše uvedený návrh na vysvětlení slova „*crossroads – křižovatka*“ zahrnuje použití Cuisenairových hranolků k vytvoření malé silniční situace, jejíž příprava a představení by pravděpodobně trvalo nějakou chvíli. To může být pochopitelně zdlouhavé, ale stane se použitelnější, pokud po sestavení scény můžete snadno učit semaforey, přechod pro chodce, směrovky, dopravu s použitím stejného situačního kontextu.

Mějte na paměti, že ať už děláte cokoli, samostatně stojící slova nejsou příliš použitelná. Např. slovo „*disgusting – nechutný*“ jako samotné slovo má určité využití, avšak je omezené. Avšak pokud studenti vědí, že mohou cítit jídlo a říct: „*Ooh! That’s disgusting!*“ a „*That café was absolutely disgusting!*“, začíná to být opravdu použitelný výraz. Pokud tedy prezentujete nové slovní výrazy, nezapomeňte je učit nejen samostatně, ale dbejte na to, aby je studenti slyšeli a používali v reálných větách.

Komentář autorky:

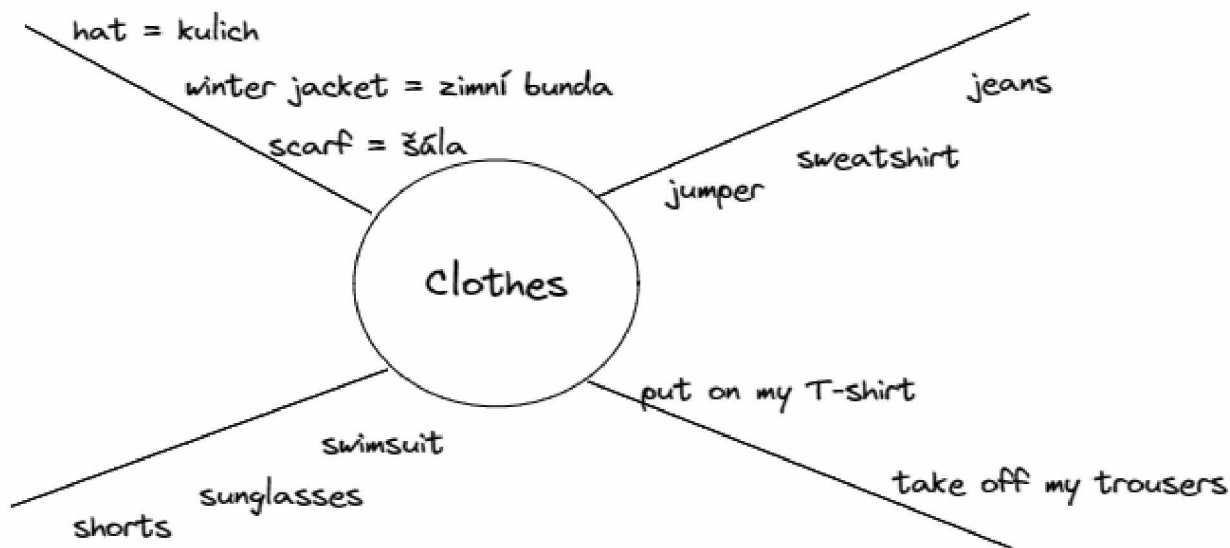
Co se týče zápisu slovíček do klasických slovníků – tím myslím opsání slov ze seznamu slovíček k dané lekci do sešitu k tomu určenému (slovníku), je jeho účinnost značně diskutabilní. Jak Scrivener výše uvádí, pokud slovo umíme pouze samostatně přeložit, ale neumíme ho použít v kontextu, je tato znalost v praxi v podstatě nepoužitelná. Jediným argumentem pro takovéto zapisování samostatných slov je snad jen to, že vlastnoručním napsáním si student (a to navíc určitě ne u všech slov) upevní pravopisnou formu.

Samotnému zápisu slov by určitě nejprve mělo předcházet aktivní seznámení se s potřebnou slovní zásobou k danému tématu. U dětí mladšího školního věku (1. – 3. třída) je dobré učit maximálně 7 nových slov za hodinu. Je-li tématem hodiny např. „*Food*“ (jídlo), učitel přinese

obrázky potřebné slovní zásoby (tzv. flashcards) a dětem je ukazuje. Děti nejprve opakují hromadně, potom samostatně. Obrázky je možno umístit na tabuli opět se zřetelným vyslovením slova, děti postupně všechno nová slova pojmenují. Učitel může následně zařadit těžší aktivity, některé karty skryje, děti hádají, jaká slova na nich jsou, po zakrytí všech karet děti samy vysloví celou skupinu slov. Je pak možno slova vyslovovat hlasitě, normálně šeptem, to vše přináší novou energii a zájem při jejich výuce. Co je úplně nejlepší pro děti mladšího školního věku při výuce nové slovní zásoby – přinést místo obrázků reálné předměty, na které si děti mohou sáhnout – lépe si potom spojí daný cizí výraz s předmětem. Usazením se do kroužku, necháním předměty kolovat, pojmenovávat, schovávat za zády a hádat, o jaký předmět se jedná, to vše jsou výborné aktivity k zapamatování. Doplněním písničkou, která nové výrazy obsahuje, zaručíme ještě lepší upevnění nových slov. Malé děti nerozumí všem výrazům v písni, ale mnoho z nich si zapamatují a ze svědectví rodičů vím, že doma písničky zpívají, byť jen z části, ale se správnou výslovností - a to je přesně to, co v tomto věku potřebujeme – aktivně výraz vyslovit.

U dětí staršího školního věku (4. – 5. třída) a 2. stupně ZŠ také používám k představení nové slovní zásoby karty s obrázky, avšak již i mnohem více pracujeme s vyvozením slov z kontextu – např. posloucháme příběh a učitel svými otázkami žáky přiměje k použití nové slovní zásoby, v textu potom hledáme nové výrazy, žáci se pokouší odhadnout jejich význam, klíčové výrazy zvýrazňujeme a znovu se ujišťujeme o jejich významu.

Nová slovíčka zapisujeme do sešitu tzv. v rámci témat či použitím tzv. slovních map. Je možno nadepsat oblast např. *clothes* (oblečení) a pod nadpis vypsát všechny nové výrazy, nebo zakreslit do slovní mapy. Jednotlivá slova je možno doplnit českým překladem nebo dokreslit k výrazům obrázky (viz obrázek 4).

Obrázek 4: Slovní mapy (Scrivener, 2011, str. 201)

Zároveň je velmi užitečné přidat k podstatným jménům sloveso, které se s ním často pojí, podle jazykové úrovně lze potom upravit množství a obtížnost doprovodných výrazů:

- a *T-shirt* (*triko*) → put on a T-shirt (obléci triko), take off a T-shirt (sundat si triko)
- an *apple* (*jablko*) → eat an apple (jíst jablko), peel off an a apple (oloupat), cut an apple
- a *dog* (*pes*) → stroke a dog (poplácat psa), walk a dog (vyvenčit psa)

U dětí mladšího školního věku není zápis slovíček žádoucí (hlavní důraz je kladen na porozumění a výslovnost) a pokud přesto výjimečně ano (nejdříve 3.třída!) vybíráme ta nejpodstatnější, zapisujeme tematicky, doplňujeme obrázky.

4.2 Procvičování slovní zásoby

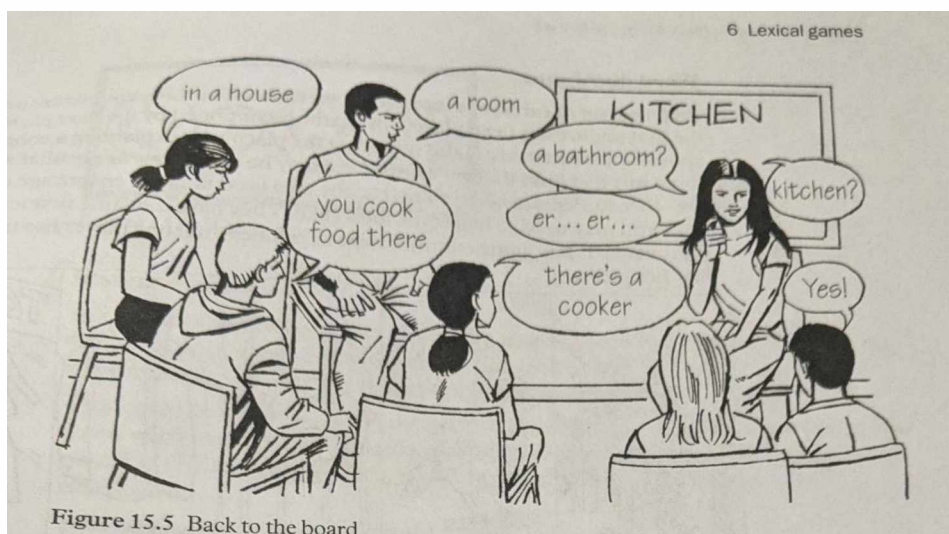
Následující aktivity jsou výběrem z aktivit uvedených v knize Learning Teaching, které považují za užitečné v praxi k procvičování slovní zásoby. Je možno je využít v úvodu hodiny jako zahřívací aktivitu (tzv. warmers), jako výplňovou aktivitu v průběhu hodiny (tzv. fillers), či jako ukončovací aktivitu, kdy do konce hodiny zbývá 7 minut a hlavní téma hodiny bylo probráno nebo už studenti potřebují změnu.

Back to the board – Zpátky k tabuli

Rozdělte třídu do dvou týmů. Jeden tým pošle jednoho člena dopředu k tabuli, který si sedne čelem ke třídě, zády k tabuli. Všichni kromě tohoto studenta vidí, co učitel píše na tabuli. Napište slovo

na tabuli (pravděpodobně nějaké nedávno vysvětlené); tým studenta sedícího před tabulí musí slovo definovat nebo dávat příklady jeho použití, aniž by daný výraz vyslovili. Jakmile student slovo uhodne, napište další slovo na tabuli a takto dále až do vypršení časového limitu (např. 2 minut), v tomto okamžiku se týmy vymění. Vynalézaví hráči použijí různé způsoby, jak slovo zprostředkovat: rýmování, ustálené vazby, synonyma atd. Skvělá hra pro zopakování a upevnění dříve probíranou slovní zásobu.

Vhodné pro: 5. třída a 2. stupeň ZŠ, možno použít jako zahřívací aktivitu na začátku či na konci hodiny.

Obrázek 5: Aktivita Back to the board - Zpátky k tabuli (Scrivener, 2011, str. 359)

Category list - Seznam kategorií

Nejprve utvořte příklad: pomalu přečtete seznam 10 slov; týmy musí uhodnout, jaký je název tohoto seznamu tzn. jaké je pojítka mezi jednotlivými slovy. Začínají s 10 body a ztrácí bod za každou špatnou odpověď. Pokud odpoví správně, získávají bod. Jakmile porozumí principu hry, je možno hru obměnit tak, že každý tým dostane čas k vymyšlení vlastního seznamu slov a druhý tým potom hádá obecné označení.

Vhodné pro: začátečníci – pokročilí, zahřívací aktivita

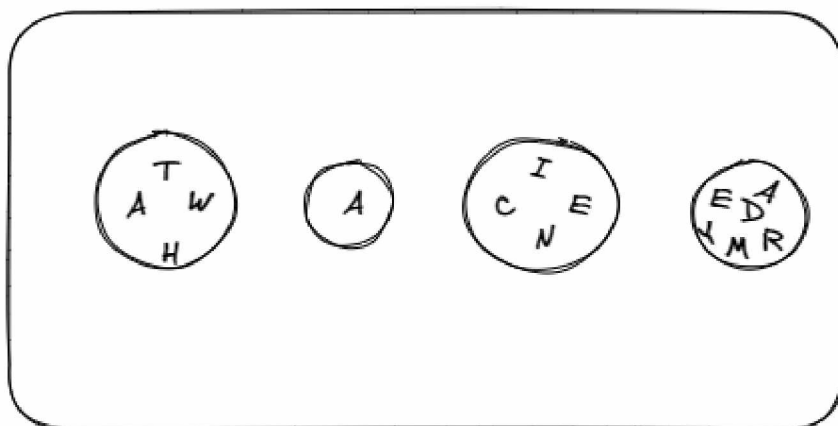
Začátečnická úroveň (1. stupeň ZŠ): *dřez, lžíce, sporák, pánev, lednice atd.* (kuchyňské vybavení)

Pokročilejší úroveň (2. stupeň spíše 8., 9. třída): *CD kapely Beatles, prstýnek, papír do pořadače, donat atd.* (předměty s otvorem).

Word jumbles (Word pools) – Slovní hříčky (Bazény slov)

Vyberte určité množství výrazů, se kterými se třída nedávno setkala v předešlých hodinách a napište je na tabuli s pomíchanými písmeny. Studenti se je snaží dešifrovat. Slova mohou být dále použita k formulaci vět.

Vhodné pro: 5. třída a 2. stupeň ZŠ, zahřívací aktivita, ukončovací aktivita.

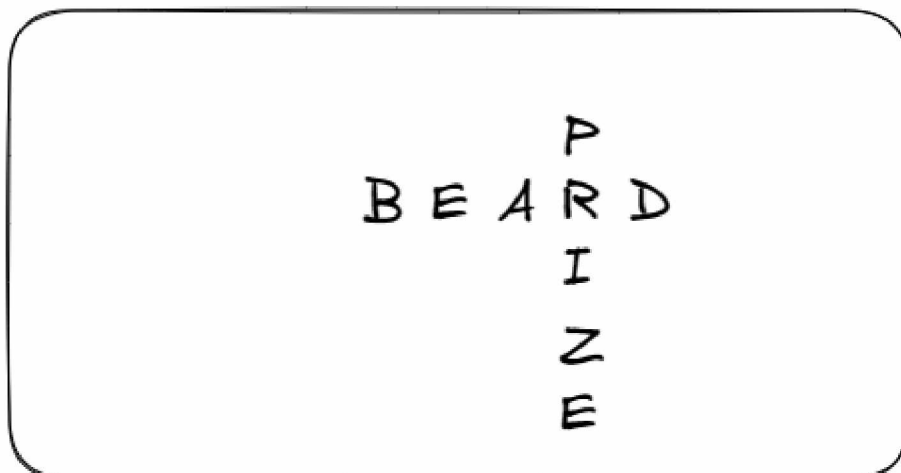
Obrázek 6: Word pools – Slovní hříčky (Scrivener, 2011, str. 361)

Instant crossword – Okamžitá křížovka

Požádejte třídu, aby se zamysleli na nových slovíčky maximálně posledních dvou hodin. Vyzvěte je, aby zvolili dvě slova nahlas, avšak tato slova musí mít jedno písmeno společné. Napište je zřetelně na tabuli a propojte je jako v křížovce.

Aktivita může dále pokračovat jako soutěžní týmová hra (týmy střídavě doplňují nová slova do mřížky) nebo jako větší výzva pro třídu se žáci pokusí vytvořit co největší mřížku. Studenti mohou převzít psaní slov na tabuli za vás, jakmile jsou si jistí pravidly.

Vhodné pro: 2. stupeň ZŠ, zahřívací úvodní aktivita, výplňová aktivita v průběhu hodiny k opakování slovní zásoby.

Obrázek 7: Instant crossword – Okamžitá křížovka (Scrivener, 2011, str.361)

Biting your tail – Slovní fotbal

Vyberte téma, které právě probíráte nebo jste nedávno probírali (např. bydlení). Jeden student začne tím, že řekne první slovo (např. kuchyň). Další student musí říct nové slovo, které začíná písmenem, na které předchozí slovo končí. Pokud splete nebo nevymyslí nové slovo, vypadává. Žádné slovo nesmí být dvakrát opakováno. Hru zrychlujte, dokud všichni nevypadnou či už je hra nudí či zazvoní.

Příklad: Téma – jídlo a pití

Water → rice → egg → grape → er...er...

Žádné slovo, student vypadává. Hra začíná zadáním nového výrazu.

Další student: lemon → nut → tomato → orange → er...elephant...třída nyní diskutuje, jestli slon je přijatelný jako jídlo atd.

Vhodné pro: 5. třída, 2. stupeň ZŠ, vhodné jako zahřívací i ukončovací aktivita.

Chain dictation - Řetězový diktát

Učitel čte nahlas písmena, která tvoří slova vztahující se k jednomu tématu bez zastavení (E-G-G-S-B-R-E-A-D-M-I-L-K-C-H-E-E-S-E). Studenti musí písmena napsat a potom vymyslet, co jsou jednotlivá slova.

Vhodné pro: 3. – 5. třída (dle obtížnosti), 2. stupeň, ukončovací aktivita.

Dále uvádím aktivity z jiných zdrojů, které se mi osvědčily pro výuku / trénink slovní zásoby.

Bomba

Hra (Hladík, 2021, str. 21) se hraje v kruhu s kuchyňskou minutkou. Ta představuje tikající bombu. Učitel určí téma, bomba koluje v kruhu a každý, kdo ji drží, řekne k tématu slovo. Slova se nesmějí opakovat. Prohrává hráč, jemuž bomba vybuchne (zazvoní) v ruce. Jedná se o velmi zábavnou hru, dá se hrát na nespočet témat (rodina, zvířata, jídlo, sporty, denní aktivity atd.). Nutí žáky rychle přemýšlet v cizím jazyce.

Vhodné pro: 1. i 2. stupeň ZŠ, zahřívací aktivita v úvodu hodiny.

Who is faster? - Kdo je rychlejší?

Židle uspořádáme do kruhu, ve kterém bude o jednu židli méně, než je studentů ve skupině. Jeden student zůstane stát v kruhu uprostřed, učitel řekne libovolnou výzvu, např.: „*Who's wearing something blue, stand up!*“ (*Kdo má na sobě něco modrého, vstane!*). Všichni hráči, kteří na sobě mají něco modrého se musí postavit a vyměnit si místa co nejrychleji, stejně tak prostřední hráč se snaží získat volné místo. Nejpomalejší zůstane uprostřed a hra pokračuje dále jiným tématem (Hladík, 2021, str. 20).

Příklady výzev:

- Kdo má doma psa, vstane!
- Kdo ráno snídá, vstane!
- Kdo má hnědé vlasy, vstane!
- Kdo je ospalý, vstane!

Vhodné pro: 4., 5. třída, 2. stupeň. Výborná motivující aktivita pro úvod hodiny.

Míček

Aktivita vhodná k zopakování vhodné slovní zásoby, ale i jednoduchých gramatických jevů (např. časové předložky). Učitel hází nahodile míček, kdo ho chytí, přeloží výraz vyřčený učitelem. U dobře spolupracujících tříd je možno, aby si míček mezi sebou házeli sami studenti. Míček musí být měkký, vycpaný molitanem.

Vhodné pro: 1. stupeň ZŠ, zahřívací aktivita v úvodu hodiny.

The Piggy Pig - Prasátko Piggy

Obdoba známé hry šibenice (pokud nechcete kreslit obrázek šibenice). Žáci hádají slovo, které učitel naznačí na tabuli pomocí čárek (počet čárek = počet písmen). Mělo by to být slovo dobře známé, probírané v předchozích hodinách nebo i v dané hodině. Učitel může žákům sdělit, z jakého tématu slovo bude, nebo nemusí říct vůbec nic. Za každé neuhodnuté písmeno kreslí část prasátka. Pokud žáci uhádli dříve, než učitel dokreslí prasátko, vyhráli.

Vhodné pro: 3. – 5. třída, 2. stupeň, zahřívací, ukončovací aktivita.

A Snake - Had

Žáci se postaví do kruhu, učitel / nebo někdo z žáků zvolí téma slovní zásoby – např. *THINGS IN THE CLASSROOM (VĚCI VE TŘÍDĚ)*. Každý z žáků musí vymyslet jedno slovo k tématu, přičemž první vymyslí první slovo, žák po něm ho zopakuje a vymyslí nové, další zopakuje a opět přidá další atd. Hra vypadá potom takto: *a pen – a pen, a pencil – a pen, a pencil, a pencil-case...*

Hru lze stížit i přidáním gramatických jevů, např. k tréninku slovese *HAVE GOT (MÍT)*. Hra potom vypadá následovně: *I've got a pen – She's got a pen and I've got a pencil – She's got a pen, He's got a pencil and I've got a pencil-case...* Lze různě obměňovat, použít na rozličná témata, trénovat různé gramatické jevy. Žáci trénují postřeh, paměť, myšlení v cizím jazyce.

Vhodné pro: 3. – 5. třída, 2. stupeň ZŠ, zahřívací aktivita

Words from words – Slova ze slov

Učitel na tabuli napíše slovo nebo slovní spojení, ideálně slovo k probíranému tématu (nebo k tomu, co se bude v hodině probírat), např. *TELEVISION*. Žáci z písmen ve slově tvoří nová slova, např. *one, see, lion, vision, lie, seven, ten, on, in* atd. Hru je možno hrát v týmech i jednotlivě, vymyšlená slova napsat na tabuli, ostatní kontrolují pravopis a překládají (např. Roberts, 2013)

Variací na hru může být tvorba slov ze začátečních písmen daného slova: viz HS2 str. 116

Vhodné pro: 4. – 5. třída, 2. stupeň, zahřívací aktivita

Word pairs – Dvojice slov

Učitel na tabuli napíše rozházeně několik dvojic slov – mohou to být antonyma, 2 slova ze stejného tématu, profese a nástroj k ní potřebný (*a postman – a van, a firefighter – a hose*), místo ve městě a věc, která k němu patří (*a station – a train, a library – a book, a zoo – a tiger*). Žáci hledají dvojice slov a zapisují si do sešitu. Lze hrát jako hru dvou týmů – jeden z týmu vybere slovo, žák z druhého týmu k němu musí říct vhodný ekvivalent (Roberts, 2013, str. 117).

Vhodné pro: 3. – 9.třída ZŠ, zahřívací aktivita

Mnemonic – Mnemotechnická pomůcka

Na konci hodiny po výuce nové slovní zásoby učitel napíše nová slova na tabuli a žáci ke slovům vymýšlejí jejich grafické znázornění (viz příloha F).

Vhodné pro: 1. i 2. stupeň, velmi oblíbená uvolňovací aktivita na závěr hodiny

Writing with music – Psaní s hudbou

Učitel připraví nějakou klidnou hudbu beze zpěvu. Zatímco hudba hraje, žáci musí neustále psát, co v nich hudba vyvolává – podle jazykové úrovně to mohou být jednotlivá slova, věty či vznikne celý příběh. Pokud je vůbec nic nenapadá, kreslí tužkou spirálu. Aktivita vede ke tvůrčímu psaní (Hladík, 2021, str. 25).

Vhodné pro: 5. třída, 2. stupeň ZŠ, zklidňující aktivita na konci hodiny.

5 Learning Teaching: Komunikační aktivity

Obvykle komunikujeme, pokud jeden z nás má informaci (fakta, názory, myšlenky, pokyny), které druhý nemá. Toto je známo jako informační mezera. Cílem komunikační aktivity ve třídě je přimět žáky k tomu, aby jazyk, který se učí, používali v reálných a smysluplných interakcích, což obvykle zahrnuje výměnu informací nebo názorů.

Vezmeme-li v úvahu výše zmíněnou definici, rozhodněte, které z níže uvedených aktivit jsou komunikační aktivity.

1. Opakování vět, které učitel říká.
2. Slovní drilové procvičování zaměřené na gramatiku.
3. Čtení nahlas z učebnice.
4. Přednes připraveného projevu.
5. Hrané ztvárnění předepsaného rozhovoru.
6. Dávání pokynů tak, aby někdo jiný byl schopen je následovat a použít nový přístroj.
7. Improvizace rozhovoru tak, že obsahuje mnoho příkladů nových gramatických struktur.
8. Jeden student popisuje obrázek v knize, zatímco druhý se na něj dívá.

Podle mé definice je pouze aktivita č. 6 komunikační aktivitou; jako jediná obsahuje reálnou výměnu informací. Opakování, nácvik, přednesy atd. poskytují užitečný slovní trénink, avšak neposkytují komunikaci. V aktivitě č. 6 jedna osoba ví něco, co druhá neví, a je zde třeba tuto informaci přenést dále (aby bylo možno daný přístroj použít).

Aktivita č. 7 je vyloučena proto, že v realitě jazyk, který studenti používají je značně nepředvídatelný. Existuje mnoho způsobů, jak dosáhnout určitého komunikačního cíle. Komunikační aktivity nejsou pouhým procvičováním gramatiky, přestože je možné nabídnout potřebnou gramatiku či slovíčka dopředu, avšak hlavním cílem studentů je docílit úspěšné komunikace, nikoliv přesné použití konkrétních jazykových prvků.

Aktivitu č. 8 vylučuji, protože komunikace nemá smysl: proč bychom (kromě prostředí třídy) měli poslouchat, jak někdo popisuje něco, co můžeme sami vidět? Jedná se o ukázkovou aktivitu, která předvádí naučený jazyk, avšak nedochází zde k reálné komunikaci. Můžeme ji však velmi snadno transformovat: pokud žák popisuje obrázek, který ostatní nevidí, a posluchači mají

za úkol nakreslit základní náčrtek tohoto obrázku, pak se jedná o skutečnou komunikaci a „popisovatelé“ a „umělci“ budou komunikovat s konkrétním účelem. Tato aktivita ve třídě účinně odráží činnosti, kterých se žáci mohou účastnit při používání jazyka ve vnějším světě např. poslechem popisu něčeho přes telefon.

5.1 Některé běžné komunikační aktivity

Zde jsou příklady obecných typů komunikačních aktivit, které možná budete chtít vyzkoušet. Jsou to příklady aktivit umožňující a podporující komunikaci, nejde tedy o používání konkrétních jazykových prvků nebo o přesnost.

Úkoly zaměřené na rozdíly mezi obrázky

Ve dvojicích dostane jeden žák obrázek A, druhý žák obrázek B. Aniž by se vzájemně dívali na druhý obrázek, musí najít rozdíly (např. popisem obrázku jeden druhému, viz příloha B).

Komentář autorky: Výborná aktivita, kterou je možno použít již od 4. třídy a výše. Je lepší, pokud učitel sleduje slabší žáky a pomáhá s hledáním rozdílů, zároveň je třeba mít skupinu, která je samostatná a nebojí se takovýchto úkolů. U úrovnově silnějších studentů může učitel jen mlčky přihlížet a nezasahovat, pouze projí konečný výsledek (zjištěné rozdíly).

Úkoly pro skupinové plánování

Jedním z příkladů je úkol typu „přežít“ (*Survival*). Řekněte studentům příběh, zahrňte dramatické detaily a rovněž nějakou katastrofu např. autobus se vybourá, jsou zde zranění atd. Dejte studentům mapu a poznámky. Studenti musejí naplánovat, co udělat, aby měli nejlepší šanci přežít (ukázka viz příloha A). Studenty rozdělte so skupin po třech, dejte jim dostatek času na přečtení, poté na přípravu prezentace, kde se pokusí přesvědčit zbytek třídy, že jejich řešení je to nejlepší.

Dalším příkladem může být plánování dovolené, opět v týmech s přípravou argumentů a prezentace, proč zrovna jejich dovolená je ta nejlepší. Třída potom jako celek vybere tu nejlepší dovolenou pro všechny.

Komentář autorky: Výborná komunikační aktivita, která zaujme. V realitě však použitelná pouze u jazykově pokročilejších skupin (8., 9. třída a SŠ) a u žáků, kteří jsou aktivní a chtějí se do takovéto diskuse pouštět. Práci je potom možno rozdělit do dvou – tří vyučovacích hodin a pracovat tak na ztrátě ostychu z mluveného projevu.

Úkoly pro stanovení pořadí

Připravte si seznam položek, o kterých mohou žáci diskutovat a které mohou seřadit do určitého pořadí dle jejich názorů.

- Který vynález je neužitečnější?
- Jaké je nejlepší vylepšení, které by se dalo udělat v našem městě?
- Jaké jsou nejhorší pořady v televizi?
- Kdo je nejvýznamnější osobností posledních 100 let?
- Jaké jsou vlastnosti dobrého jazykového kurzu?

Komentář autorky: Vzhledem k potřebné jazykové vybavenosti na ZŠ možno použít s aktivními skupina nejlépe v 8., 9.třídě – témata je samozřejmě možno přizpůsobit jejich zájmům či zjednodušit, např. *Jaké jsou nejlepší možnosti trávení volného času? Jaká zvířata jsou nejvhodnější jako domácí mazlíčci? Jaké předměty ve škole vnímáte jako důležité, seřadte podle priorit vaše školní předměty.* Aktivita je velmi vhodná pro věkově starší skupiny SŠ či kurzy pro dospělé.

Deskové hry

Mnoho komerčně dostupných deskových her vede k zajímavým mluvním aktivitám, avšak je třeba si ověřit, že představují „dobrou hodnotu“ z hlediska množství užitečných jazykových aktivit. Je taky poměrně snadné vytvořit nové stolní hry navržené speciálně pro vaši třídu. Považuji za velmi užitečné mít jednu prázdnou šablonu stolní hry (viz příloha C). Do každého čtverce kolem tabule je pak poměrně snadné napsat několik zajímavých otázek nebo tvrzení. Žáci hrají hru ve skupinách, pohybují svými figurkami a buď vedou monolog, nebo diskutují nad otázkou, na které přistáli.

Komentář autorky: Velmi oblíbená aktivita vhodná i pro 1. stupeň ZŠ, protože úkoly lze jednoduše přizpůsobit. Použití tedy 4., 5. třída, 2. stupeň ZŠ. Žáci se v malých skupinách nestydí mluvit. Je dobré, aby učitel monitoroval, že žáci opravdu mluví co nejvíce anglicky a nepřiklání se k použití češtiny.

Z obecně užitečných komunikačních aktivit, které autor v knize uvádí, jsem uvedla ty, které shledávám jako nejprospěšnější v prostředí ZŠ. Avšak je třeba mít na paměti, že všechny tyto aktivity vyžadují aktivní zapojení žáků a chuť do práce, což se nemusí vždy (ne nutně chybou učitele a obzvlášť na 2. stupni) podařit. Je tedy třeba trpělivě tyto aktivity zařazovat a zkoušet, co kterým skupinám vyhovuje, poté je klidně s obměnou nosného tématu opakovat. Zároveň je třeba

si uvědomit, že aby byla dodržena podmínka pro reálnou komunikaci zmiňovaná autorem výše – tedy o výměnu informací, kdy jedna strana informace má a druhá ne, je k tomu zapotřebí jisté jazykové úrovně minimálně na úrovni A1 (elementary – pokročilý začátečník). V rámci ZŠ toto splňují žáci 2.stupně v 8., 9. třídě. Pro mladší žáky je tedy výběr opravdových komunikačních aktivit v pravém slova smyslu omezený, avšak i zde je třeba klást co největší důraz na mluvený projev a nácvik reálných situací – např. rozhovor v restauraci, v autobuse, běžné socializační situace mezi přáteli, přehrávání poslouchaného / čteného příběhu ve skupinkách. To vše vede k postupné ztrátě ostychu z vyjadřování se nahlas.

Dále uvádím ještě několik příkladů komunikačních aktivit, které s oblibou užívám a fungují dobře.

Moje dovolená / prázdniny

Ve dvojicích využijte tyto výrazy k vytvoření otázek a zjistěte informace o partnerově minulých a budoucích prázdninách /dovolené (Seymour, Popova 2003, str. 21), variace aktivity viz příloha D.

Where? What? When? How long? Who with? How? How far? How much? What else?

Vhodné pro: 7.,8.,9. třída ZŠ a výše

Téma na dvacet sekund

Žáci pracují v malých skupinách. Po dobu dvaceti vteřin musí každý žák mluvit na dané téma, které učitel zadá bez zastavení (Seymour, Popova 2003, str. 25). U slabších žáků / skupin možno použít pracovní list k přípravě (viz příloha E).

Témata: my room, můj přítel, tato místnost, sníh, pomeranče, prázdniny, peníze, zvířata, sport, nábytek, káva, prezident

Variace: Každá člen skupiny napíše na malý kousek papíru jedno téma, dají je jiné skupině, kde si potom každý téma losuje. Je možno pracovat i ve dvojicích a téma popisovat delší dobu (pro jazykové úrovně low-intermediate a výš).

Vhodné pro: 8., 9. třída ZŠ, SŠ, dospělí

Dobří a špatný

Žáci pracují ve dvou týmech A a B. Učitel řekne nahlas téma, někdo z týmu A musí rychle sdělit výhody, kladné stránky daného tématu. Poté žák z týmu B musí vymyslet nevýhodu, jeho argument začne větou „*Yes, but...*“ (*ano, ale...*) (Seymour, Popova, str. 29).

Příklady témat: *TV, cars, clothes, alcohol, having a baby, cats and dogs, computers, being a man/woman*

Vhodné pro: 8., 9. ročník ZŠ, SŠ, dospělí

Chvilé v kruhu

Všichni žáci sedí v kruhu. Je třeba stanovit jistá pravidla slušnosti – např. mluví pouze jedna osoba. Učitel stanoví téma - např. *My favourite food*. Učitel uvede příklad, řekne jednu větu a potom po kruhu každý řekne jednu větu k tématu. Učitel pomůže s překladem, pokud žáci nevědí, jak danou věc říct (Scrivener, 2011, str. 323).

Vhodné pro: 3. – 5. třída, 2. stupeň

Nejlepší

Učitel na tabuli napíše slovo „*nejlepší*“ (*The best*) a žáci k výrazu doplňují, co je napadne. Když se podaří nasbírat dostatek spojení, žáci ve dvojicích diskutují např. na téma nejlepší den, nejlepší písnička, nejlepší auto atd. Aktivita se hodí k procvičování souhlasu a nesouhlasu s protistranou (Hladík, 2021, str. 65).

Vhodné pro: 2. stupeň ZŠ

Moje ruka

Každý žák na papír obkreslí svoji dlaň, do které napíše své jméno. Ke každému prstu napíše jméno osoby, která je mu blízká – jména rodinných příslušníků, kamarádů apod. Následně heslovitě doplní ke každé osobě stručnou charakteristiku, např. vlastnost, oblíbené jídlo, sport atd. Zároveň je možno doplnit obrázky. Ve dvojicích nebo malých skupinkách (po čtyřech) si žáci představí své výtvary (Hladík, 2021, str. 68). Aktivitu lze rozšířit na větší projekt a kresby s popisy potom vyvěsit ve třídě na ukázkou.

Vhodné pro: 4. – 5. třída ZŠ, 2. stupeň.

6 Learning Teaching: Výuka různých věkových skupin

6.1 Mladí studenti

Zdá se, že mladí studenti angličtiny se stávají čím dál mladšími! V mnoha zemích bývala výuka druhého cizího jazyka převážně doménou středních škol, avšak v poslední době je patrný jasný směr k výuce studentů základních škola ve stále nižším věku. Na mnoha místech jsou rozšířeny jazykové třídy na úrovni mateřských škol.

Tyto změny vycházejí z přesvědčení, že mladší člověk začíná s výukou jazyka, tím má větší šanci, že učení bude úspěšné. Pokud skutečně existuje kritický věk, do kterého je přirozené a snadné osvojit si druhý nebo třetí jazyk – a po kterém je to pak mnohem těžší – zdá se, že má smysl toho využít. Koneckonců malé děti, které vyrůstají ve dvojjazyčných domácnostech, často mluví oběma jazyky na úrovni rodilého mluvčího; proč by tedy podobného efektu nemohlo být dosaženo ve škole? Silnějším důvodem pro výuku angličtiny u mladších žáků může být jednoduše to, že díky včasnému zahájení výuky budou mít žáci ve škole mnohem více let, během nichž budou moci rozvíjet a zlepšovat své jazykové dovednosti. V době, kdy dosáhnou vyšší úrovně na střední škole, budou mnozí z nich velmi zdatnými uživateli.

6.1.1 Charakteristiky mladých studentů

- Děti jsou nadšené. Děti jsou hlučné. Děti mohou být upovídané. Děti se chtějí učit novým věcem. Děti rády experimentují. Děti jsou zvědavé. Děti se snadno nadchnou. Děti se chtějí bavit. Děti mají velký smysl pro humor. Děti milují pozornost. Děti se nedokážou dlouho soustředit. Děti lze těžko uklidnit.
- Děti nereagují příliš dobře na explicitní vstupy a práci na jazykových systémech (např. gramatika, slovní zásoba, výslovnost). Chtějí jazyk používat.
- Děti nemusí vidět smysl výuky angličtiny, ale vidí smysl v děláni zajímavých aktivit, her a úkolů.

6.1.2 Předškolní a mladší školní věk

Způsob práce s velmi mladými žáky (předškoláky a žáky mladšího školního věku) bude odrážet druh práce, který se obvykle dělá v průběhu školního dne, pouze s rozdílem, že bude probíhat převážně v angličtině.

Vhodné aktivity pro učitele:

- Vyprávět příběhy (s velkým využitím gest, mimiky, hraček a loutek).
- Zpívat s dětmi písničky a říkanky – zejména akční písničky, do kterých se děti zapojují fyzicky.
- Nechat děti hrát písničky a příběhy po vzoru učitele.
- Dělat praktické úkoly (malování, vybarvování, vyrábění), avšak s instrukcemi pouze v angličtině.
- Pomáhat dětem učit se základní dovednosti (učit se písmena abecedy a jejich asociace s předměty, obrázky).
- Jednoduché hry s použitím omezené slovní zásoby (hudební hry, hry s využitím chůze dokola).
- Zadávat úkoly typu „*poslouchej a udělej*“ (nakresli kočku, udělejte zvuk jako kočka, dotkněte se nosu).

6.1.3 Starší školní věk

Jakmile žáci překročí určitý věk, je možné, že vám vaše škola poskytne učebnici, která má tradiční lekce na různá témata a pracuje s explicitním zaměřením na gramatiku a slovní zásobu. Možná také zjistíte, že se od žáků očekává, že budou skládat testy, které prověří jejich schopnost použití konkrétních jazykových prvků. To znamená, že se musíte zamyslet nad důležitou otázkou: jak se podle „vás“ učí děti cizí jazyk? Pokud se domníváte, že učebnice má správný přístup, pak ji možná budete používat po většinu výuky. Pokud cítíte, že žáci potřebují více aktivit a úkolů ve třídě, pak možná budete muset najít způsob, jak tyto různé postupy zkombinovat tak, aby odrážely vaše vlastní přesvědčení.

Ať už se vydáte jakoukoli cestou, zde je několik nápadů pro práci:

- Najděte úkoly a činnosti, které jsou samy o sobě zajímavé a motivující. Pokud je to možné, vybírejte aktivní úkoly, fyzické úkoly, úkoly s oblékáním, úkoly s pohybem a chůzí a rukama. Dejte žákům k dispozici jazyk, který k plnění úkolu potřebují.
- Nemluvte jen vy. Používejte obrázky, modely, krátká videa, kreslení na tabuli, hračky.
- Nelpěte příliš na přesném vyjadřování dětí. Zaměřte se na poslech a porozumění.

- Velmi dobře si rozmyslete, zda je nutné detailní provádět vysvětlování gramatiky a slovní zásoby. Mohlo by stačit začlenit veškerou práci s jazykem do úkolů, aby děti dokázaly jazyk pochopit a používat bez dalšího rozboru?
- Neočekávejte okamžité aktivní užívání angličtiny studenty. Pokračujte v používání angličtiny vy sami. Pokud vám dítě řekne něco v mateřském jazyce, odpovězte anglicky.
- Aktivitu udržujte krátké, plánujte časté změny v aktivitách.

6.2 Dospívající žáci (2. stupeň ZŠ a střední škola)

Žáci ve třídách pro dospívající žáky objevují řadu nových možností. Zjišťují, jaký vliv mohou mít na svět, mohou být velmi motivovaní. Žáci si mohou přinést silné nadšení pro témata, která je zajímají, a mohou se dobře soustředit na konkrétní věci, které se jich týkají. Ale přestože hodiny pro dospívající mohou patřit k těm nejzajímavějším a nejnapínavějším, mají také určitou pověst náročnosti pro učitele.

Proč se mohou hodiny pro dospívající zdát pro učitele náročné?

- Je to náročné životní období. Dospívající jsou často nejistí sami sebou a tím, jak se cítí.
- Mohou se v nich objevovat a opadat silné emoce různého druhu, což ovlivňuje použití některých technik a činností.
- Dospívající mají měnící se zájmy. Rychle se začínají nudit.
- Činnosti mohou být odmítány nebo prováděny bez osobního zaujetí, protože se při nich žáci cítí hloupě nebo trapně. Základní věci, jako je mluvení anglicky, se při aktivitách mohou stát problémem.

Mám podezření, že mnoho problémů, kterých si učitelé všimají ve třídách pro dospívající - zejména těch, které se týkají nudy, kázně, odpovídání a hrubosti - odráží problémy, které existují i ve třídách pro dospělé. Avšak dospělí jsou zpravidla zdrženlivější a neříkají tak otevřeně, co si myslí nebo co chtějí, a učitel si tak nemusí povšimnout rozčarování, nedostatečného zapojení nebo nudy. Mnoho problémů, které se vynořují jako nekázeň nebo hrubost, může odrážet jen skutečnost, že se žáci bezmocní a nuceni dělat jen to, co je od nich vyžadováno. Je velmi malá šance, že žáci budou něco dělat s přesvědčením nebo zájmem, pokud to nebude něco, co si alespoň do určité míry sami zvolili. Což mě vede k obecnému návrhu, že čím více má žák pocit, že si sám vybral, co a jak

má dělat, a cítí se při práci pod kontrolou, tím větší je pravděpodobnost, že se bude cítit zaujatý a dosáhne při tom něčeho hodnotného.

6.2.1 Několik konkrétních nápadů pro třídy dospívajících

Prakticky všechny nápady a aktivity v této knize jsou využitelné ve třídách s dospívajícími, stejně tak pro dospělé. Zde je několik dalších tipů:

- Vyhněte se čemukoliv, co se studentům může jevit jako dětinské.
- Pokud práce s celou třídou nefunguje, pokud možno se jí vyhněte. Místo toho vyzkoušejte práci v menších skupinách.
- Experimentujte s kombinací klidných, samostatně pracujících činností a činností, které vyžadují aktivní účast. Zjistěte, kteří jedinci zřejmě lépe reagují na tyto různé druhy práce.
- Vyhněte se příliš mnoha činnostem, které staví studenty do rozpaků. Vybírejte materiály ke čtení a poslechu z aktuálních zdrojů, které jsou relevantní.
- Zvažte projektovou práci na tématech, která si žáci sami vyberou a která zahrnují výzkumné metody, jež pro ně budou zajímavé i náročné.
- Buďte pravdiví. Vysvětlete žákům, proč některé činnosti mohou (nebo nemusí) být hodnotné.
- Pokládejte důležité otázky jako např.: „Co bychom mohli dělat v hodinách angličtiny, aby to pro vás bylo opravdu zajímavé?“
- Stanovte spolu s žáky jasná pravidla chování a trestů předem, než se objeví problémy.

Komentář autorky:

Záměrně jsem zařadila z knihy kapitolu ohledně výuky v různých věkových skupinách studentů, protože ji považuji za velmi důležitou. V rámci výuky angličtiny se v realitě učitelé běžně setkají s tím, že na základní škole učí v podstatě všechny věkové úrovně od 1. do 9. třídy, což se učitelům ostatních předmětů nestává. Ti jsou zaměřeni buď na 1. stupeň, nebo učí vybrané předměty na 2. stupni. Existují však výrazné rozdíly v přístupu k žákům prvního a druhého stupně ZŠ, jak autor výše zmiňuje.

Větší zkušenost mám s výukou žáků na 1. stupni, kdy v hodinách vnímám ohromné množství energie, které z dětí vychází, pokud je výuka baví. Používám učebnici, kterou máme v rámci naší základní školy vybranou jako vhodnou, je pro mě nosným prvkem hodin, avšak pro některá témata připravuji vlastní aktivity a učebnici nepoužívám vůbec. Opravdu volím s ohledem na úspěšnost použití v hodinách. Výuka angličtiny na 1. stupni je velmi dynamická, u žáků mladšího školního věku (1. – 3. třída) je třeba střídání činností v podstatě po 5 minutách. Základ tvoří to, že děti napodobují slyšenou formu jazyka, učí se porozumění a jednoduché komunikaci. Písničky, říkanky, hrané scénky, práce v kruhu, po třídě, s reálnými předměty a obrázky a je součástí každé hodiny. Žáci staršího školního věku (4. – 5. třída) se už dokáží soustředit déle, využití učebnice je v alespoň část každé hodiny, důraz je již více kladen na psaní a čtení.

Jak autor zmiňuje, s žáky 2. stupně ZŠ je práce jistě náročnější v tom, že je mnohem těžší je zaujmout a nadchnout. Jasně stanovená pravidla plnění úkolů a přípustného chování v hodinách jsou základem, možnost aktivního vstupování žáků do náplně hodiny je dobrou možností pro vytvoření lepšího vztahu mezi žáky a učitelem a zaujetím pro předmět. Činnosti je nutno přizpůsobovat každé skupině, avšak obecně se mi vyplácí práce s učebnicí jako základ a podklad pro domácí přípravu žáků, dále práce v menších diskuzních skupinách, kde žáci v rámci těchto skupin pracují na společném projektu. Částečně se projektu věnujeme v rámci vymezeného času v hodině, částečně mají žáci za úkol pracovat na něm i mimo vyučování. Následně pak práce prezentujeme a hodnotíme, vše v laskavém a nekritickém prostředí. Sama jsem mnohdy překvapena úžasnými výstupy žáků. Aktivity vhodné pro procvičování slovní zásoby a komunikace byly zmíněny v předchozích kapitolách (viz kap. 4 Výuka slovní zásoby, kap. 5 Komunikační aktivity).

7 Learning Teaching: Další kroky učitele

Co znamená výraz „*učíme se učit*“? Jak naznačuje název této knihy, existuje druh výuky, který je zároveň druhem učení – tzv. *učící se výuka*. Učí se nejen studenti, ale i vy jako učitel. Vy učíte a vy se učíte – a tyto dvě věci se vzájemně prolínají. Mimo třídu a ve třídě žijete a učíte se.

Není to jen něco, co děláte, když se účastníte úvodního školení, teoretického studia nebo když jste tzv. „zelenáč“, nový učitel. Naopak je to způsob, kým byste mohli být po celou dobu své učitelské kariéry. Dovolil bych si jít až tak daleko, že bych řekl, že každý učitel, který se přestal sám učit, přestal být pravděpodobně užitečný také jako učitel.

Jedním z dobrých způsobů, jak se neustále učit o výuce, je nenechat své představy „zabetonovat“, zůstat otevřený možnosti, že se mýlíte, či zajímavějším alternativním způsobům, jak věci dělat, neustále zpochybňovat (a případně měnit) některé své představy.

Při čtení této knihy nebo jakéhokoliv jiného ELT textu sbírejte všechny praktické nápady a techniky, které potřebujete, ale také neustále zpochybňujte autorovy návrhy. Nechte svou mysl pracovat ve smyslu objevování toho, jak se lidé učí, a jak jim to nejlépe umožnit. V mnoha ohledech jsou právě otázky důležitější než odpovědi; vědomí toho, že něco není pevně dané a jisté, podporuje jiný, objevnější způsob práce.

Nespěchejte příliš k jistotě ohledně nejlepšího způsobu, jak něco dělat. Vlastně bych i řekl, že v radosti z nejistoty se skrývá radost z celoživotní plodné práce! Jakmile si někdy začnete být příliš jistí odpověďmi, zamyslete se znovu nad alespoň jednou z následujících otázek, abyste zůstali ve střehu!

- Opravdu vím, jak se někdo naučí používat nový jazykový prvek?
- Jak přesně má moje výuka pozitivní vliv na něčí učení?
- Co dělám, že bráním svým studentům v učení?

Výuka je v prvních měsících a letech velmi vzrušující a náročná. Avšak s nabýváním zkušeností a růstem vaší sebedůvěry hrozí nebezpečí, že to bude čím dál víc váznout a nebude vás to tolik bavit.

Komentář autorky:

Jako začínající učitel mám poměrně často ve své práci mnoho pochybností a otázek, kdy si nejsem jistá, jestli vyučuji správně. Pořád zvažuji možnosti, jak něco dělat příště jinak a snad lépe. Proto si často přeji, abych již „všechno“ věděla, a nemusela zažívat zmíněný pocit nejistoty. Jak mám však možnost pozorovat kolegy s mnohaletou praxí, ani oni sami si často nejsou jistí. Jen díky velkým zkušenostem mají větší sebevědomí a postupují určitým způsobem, protože to nějak funguje. Ale jestli je to ten nejlepší způsob vlastně ani oni sami nevědí. U některých je patrné jisté upadnutí do stereotypu a rutiny. Přesto si však myslím, že vzhledem k tomu, že jako učitelé pracujeme s živými bytostmi, které se mění, rostou, vyžívají, nutí nás to být neustále ve střehu. Ani studenti dnes nejsou vlivem pokroku a měnící se společnosti stejní jako před 10, 20 lety. Musíme tedy neustále hledat v daných podmínkách nejefektivnější možnosti přístupu k výuce a žákům obecně.

Určitá nejistota ohledně toho, jestli momentálně postupuji ve výuce správně, mi vlastně dává možnost neustrnout a pořád zkoušet nové aktivity, kombinace aktivit v hodině, měnit poměr jasně daných povinností žáků v hodině a jejich pravomocí sami rozhodnout o tom, čemu se chtějí v hodinách víc věnovat.

Pro profesní rozvoj je dobré navštěvovat vzdělávací semináře a školení, přestože můžeme mít pocit, že se nic nového nedozvíme. Jako velmi přínosné vnímám možnost diskuse se zkušenějšími kolegy nad mými postupy, protože někteří jsou velmi upřímní a problém hodnotí nezaujatě a s nadhledem. Rovněž mi v mých začátcích, ale myslím, že to musí být přínosné i pro zkušené učitele, pomáhá absolvovat náslechy v hodinách kolegů. Je pro mě velmi inspirativní vidět jednak metodiku výuky předmětu, ale i jejich přístup při řešení nestandardních situací např. nevhodného chování. Zároveň jsem i využila toho, že můj provázející učitel se byl podívat na mé hodině a řekl mi své postřehy. Ráda bych v těchto neformálních pozorováních hodin pokračovala i v budoucnu, je to výborná možnost získání zpětné vazby.

ZÁVĚR

Učitelé cizího jazyka mají možnost a čest pracovat s důležitým a fascinujícím předmětem. Prostřednictvím jazyka vyjadřujeme naši existenci. Je to způsob, jakým vstupujeme do kontaktu s jinými lidskými bytostmi, díky jazyku vyjadřujeme porozumění našemu světu. V každodenní práci je poměrně snadné zúžit tento význam jen na gramatické poučky, správnou výslovnost či přesné vyjadřování. Je však velmi důležité neztratit povědomí o tom, že lidé potřebují jazyk hlavně ke komunikaci s ostatními. Takže jako učitelé cizích jazyků bychom měli mít toto na paměti a v hodinách se nesoustředit jen na opravování zjevných chyb, avšak snažit se slyšet studenty jazyk skutečně používat.

Jak je v knize *Learning Teaching* mnohokrát autorem naznačováno, jako učitelé nejen vyučujeme, ale zároveň (a možná o to významněji) se neustále učíme – učíme se novou metodiku, zdokonalujeme se v cizím jazyce, dozvídáme se o nové poznatky o studentech a přístupu k nim, ale i o sobě jako o učiteli či člověku. Autor tedy často zdůrazňuje – spíše než učitelem, buďte tím, kdo se neustále učí. Buďte upřímní sami k sobě a aktivně nacházejte způsoby učení se spolu s vašimi studenty.

Díky knize *Learning Teaching* jsem se snažila v této práci popsat z mého pohledu důležité oblasti k zamyšlení pro učitele v začátcích či ještě před začátkem výuky. Je dobré pozastavit se nad tím, co to vlastně výuka je, jak dalece může učitel ovlivnit to, aby právě jeho hodiny byly pro žáky efektivní, jak v žácích vzbudit nadšení a chuť do práce. Co sám učitel může dělat pro to, aby se ve své práci posouval kupředu, ale zároveň na sebe nenakládal příliš a neměl nereálná očekávání.

Na základní škole se většina dětí setkává s cizím jazykem vůbec poprvé, výuka a procvičování slovní zásoby patří tedy k základním stavebním kamenům každé vyučovací hodiny, stejně tak komunikace v cizím jazyce. Metodiku výuky jsem doplnila příklady z praxe, které tyto dovednosti podporují a v hodinách se dají snadno použít. Považuji výuku cizího jazyka do jisté míry za specifickou v tom, že nám jeho znalost umožňuje aktivní interakci s novými lidmi, umožňuje nám poznávat nová prostředí a kultury. Proto by měl být kladen důraz na praktičnost a radost z vyjadřování. Přála bych si, aby tento text mohl sloužit jako praktická pomůcka při samotné výuce angličtiny.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BETÁKOVÁ, Lucie, Eva HOMOLOVÁ a Milena ŠTULRAJTEROVÁ. *Moderní didaktika anglického jazyka v otázkách a odpovědích*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-486-7.

DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5039-2.

HLADÍK, Petr. *111 her pro atraktivní výuku angličtiny*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4763-7.

HLADÍK, Petr. *Tipy a triky pro výuku cizích jazyků: inspirace pro všechny jazykáře*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3194-5.

HUTCHINSON, Tom and Zoltán RÉZMÜVES. *Project 1 Teacher's Book with Online Practice Pack (4th)*. Fourth edition. Oxford: Oxford University Press, 2019. ISBN 978-0-19-476683-8.

HUTCHINSON, Tom and Zoltán RÉZMÜVES. *Project 2 Teacher's Book with Online Practice Pack (4th)*. Fourth edition. Oxford: Oxford University Press, 2019. ISBN 978-0-19-476684-5 .

ROBERTS, Lorena. *Happy Street 2, 3.vydání, metodická příručka*. Oxford: Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0-19-475141-4.

SCRIVENER, Jim. *Learning teaching: The Essential Guide to English Language Teaching*. 3rd ed. Oxford: Macmillan, 2011. Macmillan books for teachers. ISBN 978-0-230-72984-1.

SEYMOUR, David a Maria POPOVA. *700 classroom activities: conversation, functions, grammar, vocabulary*. Oxford: Macmillan, 2003. ISBN 1405017775.

PŘÍLOHY

Přílohy A, B, C jsou volně dostupné aktivity, které jsou k dispozici pro další použití na DVD ke knize *Learning Teaching*.

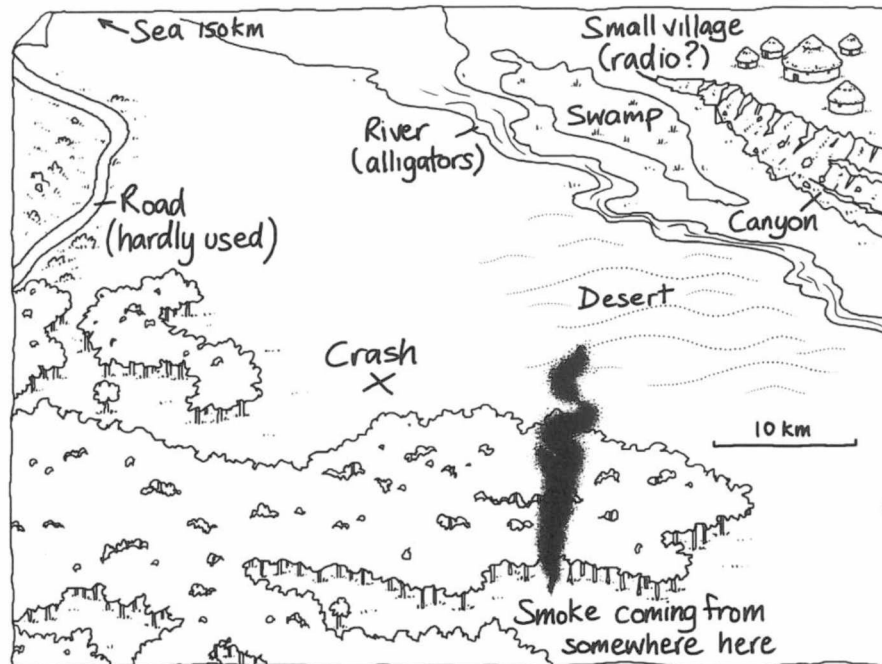
Přílohy D, E jsou kopírovatelné aktivity pro učitele k učebnici *Project 1 – 4th edition, Project 2 – 4th edition*.

Příloha F je získána přímo z výuky angličtiny v 6. třídě, se svolením žáků byla oscanována pro účely této práce.

Příloha A: Skupinové plánování – Ztraceni v pralese (Lost in the forest)	57
Příloha B: Komunikační aktivita, vzájemný popis obrázků	58
Příloha C: Obecná předloha k deskové hře.....	59
Příloha D: Variace aktivity „Moje dovolená/prázdniny“, pracovní list.....	60
Příloha E: Aktivita „Téma na 20 sekund“, pomocný pracovní list k tématu.....	62
Příloha F: Grafické znázornění slov – aktivita Mnemonic	64

Příloha A: Skupinové plánování – Ztraceni v pralese (Lost in the forest)

RESOURCE 10 Group planning task: lost in the forest

Notes

9 P.M. moonlit night

We've crashed!

3 badly hurt - Jo serious - needs urgent help! 2 of us ok.

What to do?

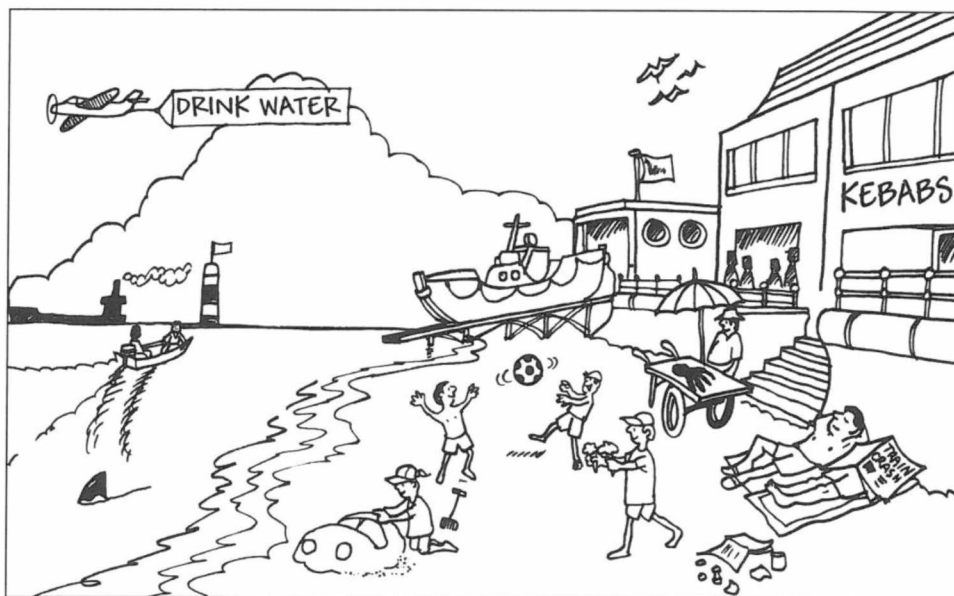
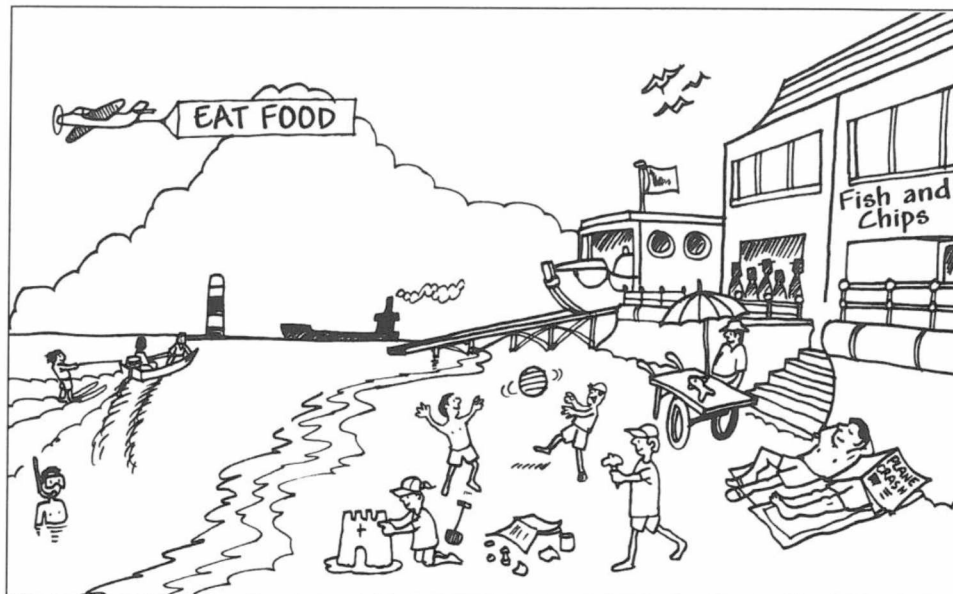
Wait till daylight? (Jo might die)

Find who's lit the fire. (friendly?)

Head for the road, river or village? How long will it take? - only food and water for 1 day!

Příloha B: Komunikační aktivita, vzájemný popis obrázků

RESOURCE 1 Pairwork information exchange: beach picture

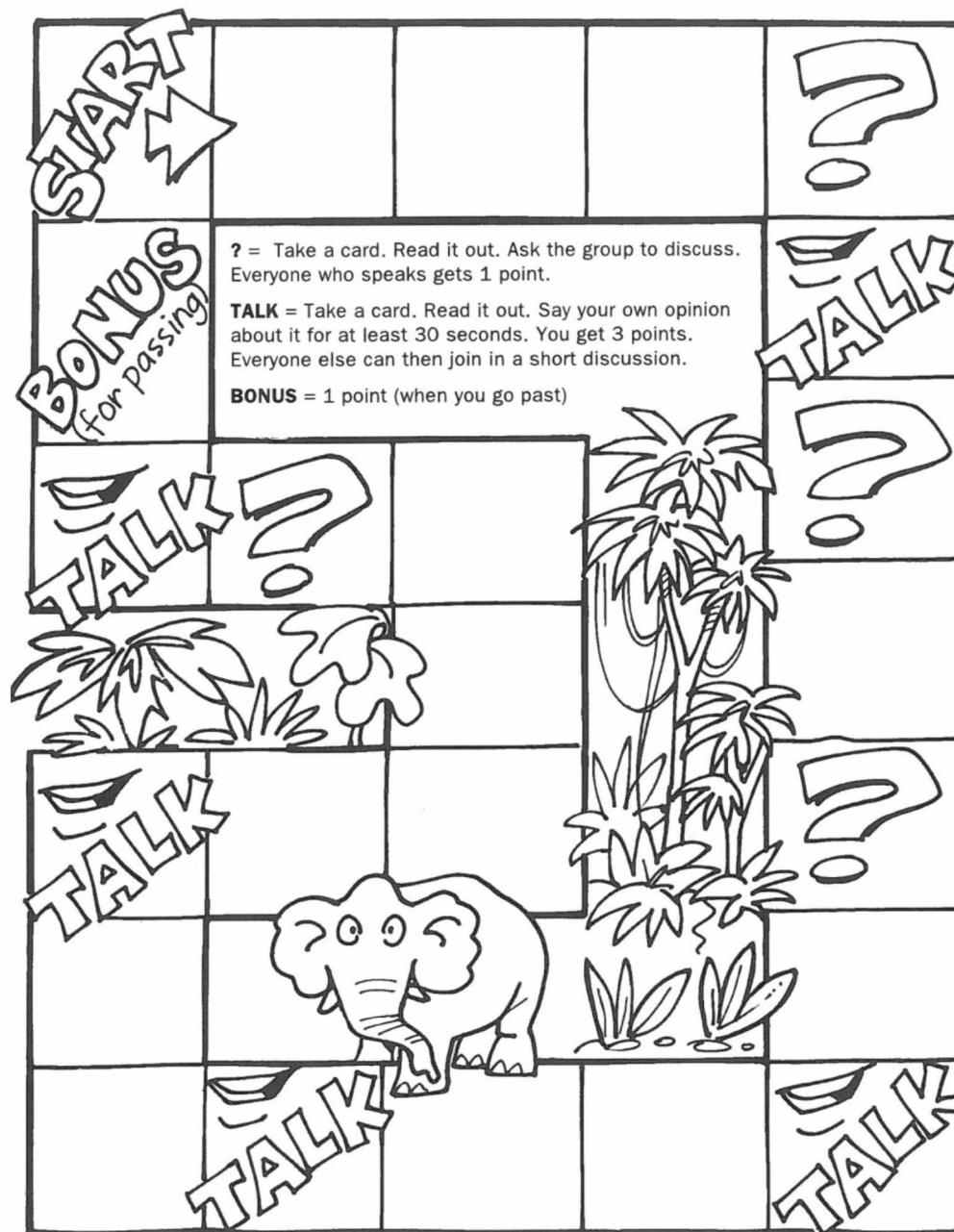

Learning Teaching copyright © Jim Scrivener and Macmillan Publishers Limited, 2011. This page may be photocopied for use in class.

Photocopiable

RESOURCE 6

Small-group discussion: board game

Revision - Unit 3-4

Speaking Test A

Work with a partner. Describe your favourite day. Say what you usually do and at what time.

Example

My favourite day is Sunday. I get up late ...

Use the space below for your notes

Answer Key

Answers may vary.

Revision - Unit 3-4

Speaking Test B

Work with a partner. Talk about what you usually do on your birthday. Think of these things:

- presents
- friends
- party / celebration

Use the space below for your notes

1.

Answer Key

Answers may vary.

Unit Test - Unit 3 Speaking Test A

Work with a partner. Student A, ask five questions about last night. Student B, ask five questions about last weekend. Use the words to help you.

What time ...? What ...? Where ...? When ...? Who ...? How many ...?

do - eat - go - go to bed - have dinner - meet - phone - watch programmes

Example:

A *What time did you have dinner last night?*

B *I had dinner at seven o'clock.*

Use the space below for your notes.

Answer Key

Answers may vary.

Unit Test - Unit 3

Speaking Test B

Work with a partner. You and your partner were on holiday last week. Phone your partner and ask and answer questions about the holiday. Ask and answer about:

- the place
- the hotel / campsite, etc.
- the weather
- the food
- what you did
- the people you met

Example:

A *Where did you go on holiday?*

B *I went to the seaside.*

Use the space below for your notes.

Answer Key

Answers may vary.

Příloha F: Grafické znázornění slov – aktivita Mnemonic

